White Paper

Fiecare Copil în Şcoală

în patru paşi

O propunere de politici publice
pentru reducerea decalajului educaţional între copiii din România,
cu accent pe importanţa educaţiei preşcolare şi şcolare mici

14 iulie 2008

Leslie Hawke
Alina Seghedi
Maria Gheorghiu

Asociaţia Ovidiu Rom
Str. Dr. Râureanu 4, et. 3
Bucureşti 050048
021-315-8806
www.ovid.ro
office@ovid.ro

Sumar executiv
al propunerii Asociației Ovidiu Rom
de a creşte nivelul educațional
al celor mai săraci copii din România

În România, între 2001 şi 2008 rata abandonului şcolar la nivel primar aproape s-a triplat, iar pentru clasele 5-8 a crescut de patru ori. Scopul acestei lucrări este să propună o strategie națională pentru inversarea acestei tendințe. Situația actuală este în mare parte rezultatul numărului disproporționat de copii romi care încep şcoala târziu şi o abandonează devreme. În medie, copiii romi petrec şase ani jumătate în sistemul formal de educație, în timp ce media generală pentru România este de 11 ani. În zonele rurale, toții copiii prezintă riscul de a abandona după opt clase, dar abandonul şcolar la nivel primar este o problemă mare în rândurile copiilor romi.

Recomandările noastre au la bază experiența directă a autorilor în lucrul cu copiii şi familiile defavorizate din România, dar şi studiile recente cu privire la reforma educației pentru copiii minoritari din Statele Unite. De asemenea, analizând legile referitoare la copii şi educație – concluzia noastră este că în România cadrul legal existent este cuprinzător şi în mare parte adecvat sarcinii de a oferi oportunități de educație egale. Măsurile pe care le susținem sunt aplicarea acestor legi şi extinderea națională a strategiilor care au dovedit că funcționează, în vederea opririi tendinței negative cu privire la nivelul educațional.

Din păcate, în România părerea generală este că rădăcina problemei este faptul că romii nu sunt interesați în educația formală. Cei opt ani de experiență pe care Ovidiu Rom îi are în recrutarea şi aducerea la şcoală a copiilor romi combate această presupunere (care derivă în mare parte dintr-o simplă ecuație rezultat – cauze). Când obstacolele sunt îndepărtate şi sunt acordate stimulentele potrivite, familiile rome îşi trimit copiii la şcoală.

Ovidiu Rom propune 4 paşi care includ 12 măsuri (cu costuri estimative) şi care credem că sunt necesare pentru a putea creşte nivelul academic al celor mai săraci copii din România. Recomandările noastre au fost primite favorabil de Ministerul Educației Cercetării şi Tineretului, Agenția Națională pentru Protecția Drepturilor Copilului şi organizații consacrate în protecția copilului, printre care UNICEF şi Salvați Copiii.

Măsurile propuse includ:

- ✓ Ateliere de vară naționale pentru toți copiii din familii cu venit scăzut, începând cu vârsta de 4 ani;
- ✓ Rechizite, uniforme şi prânzuri calde gratuite pentru copiii din familii cu venit scăzut;
- ✓ Stimulente sub forma tichetelor de masă pentru familiile cu nivel scăzut, care să le motiveze să îşi înscrie copiii la şcoală devreme, să asigure o frecvență şcolară a copiilor de 80%, să participle la şedințe lunare cu părinții etc.

- ✓ Aplicarea legislației cu privire la educație şi drepturile copilului;
- ✓ Tragerea la răspundere a administrației locale în vederea aplicării legislației existente;
- ✓ Retragerea fondurilor din partea guvernului central sau Uniunii Europene în cazul nerespectării legilor.

Faptul că în România aproape unul din patru copii sub 18 ani este de etnie romă ar trebui să dovedească în mod clar că problema educației cere atenția celor mai înalți factori de decizie – şi acțiune la firul ierbii în întreaga țară.

Contact: Leslie Hawke - hawke@ovid.ro; 0723 222 552; 021 315 88 06
Maria Gheorghiu – maria@ovid.ro; 0722 967 216; 021 315 88 06
Asociația Ovidiu Rom www.ovid.ro

Str. Dr. Râureanu, nr. 4, et 3, 050048 Bucureşti

Cuprins

I.	**Introducere**	**p 5**
II.	**Definirea problemei**	**p 8**
III.	**Legislaţia referitoare la copii**	**p 11**
IV.	**Realitatea**	**p 12**
V.	**Calea spre progres**	**p 16**
VI.	**O coaliţie de părţi responsabile şi interesate**	**p 28**
VII.	**Preţul indiferenţei**	**p 29**
VIII.	**Estimarea costurilor**	**p 31**
	Bibliografie	**p 32**

Anexa A: Legislaţia românească referitoare la copii p 33

Anexa B: Rezumatul studiului "Clasa şi şcolile" de Rothstein p 36

Anexa C: Factori de decizie de care este nevoie pentru a aduce Fiecare Copil în Şcoală p 40

Anexa D: Asociaţia Ovidiu Rom p 41

I. Introducere

O minte este ceva ce nu trebuie niciodată irosit.
Sloganul United Negro College Fund, 1972-2008

Este un fapt că nivelul educaţional al copiilor romi este mai scăzut decât cel al grupurilor etnice dominante din ţările Uniunii Europene pentru care există date disponibile. Un decalaj similar există în SUA, între albi şi afro-americani.

În această lucrare ne propunem să analizăm lecţiile învăţate din cei peste 50 de ani de eforturi făcute de Statele Unite ale Americii pentru a reduce acest decalaj şi de a le aplica la situaţia copiilor de etnie romă din România. Numeroase cercetări şi studii efectuate în Statele Unite pot fi luate drept puncte de reper în evaluarea funcţionalităţii programelor destinate copiilor născuţi într-un mediu de sărăcie multi-generaţională. În SUA, cei mai mulţi astfel de copii sunt de culoare. În România, cei mai mulţi astfel de copii sunt de etnie romă.

În Europa, România are de departe atât cel mai mare număr de persoane de etnie romă cât şi cel mai mare procentaj de persoane de etnie romă raportat la întreaga populaţie. Pentru motive legate de concizie, în această lucrare ne vom referi la persoanele de etnie romă prin termenul "romi". La recensământul din 2002, 535.140 de persoane s-au identificat ca fiind romi.[1] Cu toate acestea, surse informate estimează numărul real de romi în România între 1,5 şi 2,5 milioane.[2] (Notă: în SUA, o persoană are dreptul la statutul de minoritar afro-american dacă are cel puţin 1/16 sânge afro-american, adică dacă are cel puţin un stră-străbunic de culoare). Autorii acestei lucrări estimează numărul de romi care trăiesc în România în 2008 la **cel puţin 2,5 milioane**. Astfel, statisticile la care ne vom referi în continuare vor reflecta acest număr şi vor considera populaţia de romi a României ca reprezentând aproximativ 11% din populaţia totală. (În SUA, afro-americanii constituie 12,4 % din populaţia totală).

Între copiii romi din România şi copiii de culoare din SUA există câteva asemănări semnificative. Atât romii cât şi afro-americanii au un trecut marcat de sclavia instituţionalizată; există documente care atestă existenţa sclavilor romi în Moldova încă din 1385[3]. Primii sclavi africani au sosit în Jamestown, Massachusetts în 1619. Romii au fost eliberaţi de Grigore Ghica, prinţul Moldovei, în 1855[4], la şapte ani înaintea Proclamaţiei de Emancipare din SUA. Este interesant de observat ca romii trăiesc în România din secolul XIV, adică cu mult timp înainte de colonizarea Americii de către britanici (sec. XVI), şi cu şi mai mult timp înainte de sosirea africanilor pe teritoriul nord-american (sec. XVII). Cu toate acestea, mulţi etnici români continuă să creadă că romii sunt mai puţin îndreptăţiţi să se considere "români adevăraţi".

Peste tot în lume s-a observat că un trecut marcat de sclavie are o legătură strânsă cu fenomenul de "clasă inferioară.". Prin urmare e firesc ca multe dintre lecţiile învăţate în timpul eforturilor americane de a reforma sistemul de educaţie în scopul asigurării egalităţii de şanse la nivel educaţional între albi şi persoanele de culoare să fie relevante pentru problemele legate de romi atât în România, cât şi în Uniunea Europeană.

---

[1] La recensământul naţional din 2002 au fost înregistrate 21.680.974 de persoane, potrivit Institutului Naţional de Statistică, *Recensământul populaţiei şi al gospodăriilor 2002*, INS.

[2] Raportul UNICEF 2007, *Ruperea ciclului excluziunii: copiii romi din sud-estul Europei,* estimează numărul romilor între 1,8 şi 2.,5 de milioane. În raportul Fondului pentru Educaţia Romilor din 2004 intitulat *Identificarea nevoilor pentru România,* se face referire la estimarea facută de ONG-urile rome, care cifrează numărul romilor între 1.010.000 şi 2.500.000. Estimări similare pot fi găsite în: Raportul UNDP *Chipuri ale sărăciei, 2005;* C. Zamfir şi M. Preda (editori), *Romii în România*, Bucureşti, Editura Expert Publishing, 2002; OSF-România : *Barometrul de Incluziune a Romilor*, Bucureşti: OSF-România, 2007.

[3] Sir Angus Fraser, *Ţiganii*, p 58, Blackwell, 1992

[4] **"Grigore Ghica a făcut presiuni pentru eliminarea a ceea ce el numea 'această rămăşiţă umilitoare de barbarism,' propunând de asemenea recompensarea proprietarilor pentru pierderea investiţiilor lor. A obţinut ce vroia şi în final cumpărarea şi vânzarea de fiinţe umane a fost interzisă pentru totdeauna... În câteva săptămâni, în Muntenia au fost luate măsuri similare. Libertatea legală totală a ţiganilor a venit în 1864, odată cu noua constituţie a Principatelor Unite … ţiganii au primit, cel puţin teoretic, drepturi de cetăţeni români."** Fraser, *Ţiganii,* p. 224-226.

În S.U.A., programele şi strategiile menite să îmbunătăţească performanţa educaţională a persoanelor de culoare nu se limitează doar la afro-americani. Aceste eforturi nu sunt etichetate drept "iniţiative de culoare", ci se adresează "persoanelor dezavantajate", "persoanelor aflate în situaţii de risc", "păturii inferioare a societăţii", "minorităţilor". Pentru a evita orice reacţii negative pe care unul sau altul din termenii de mai sus le-ar putea provoca, lucrarea de faţă propune un set de măsuri integrate, menite să rezolve problemele copiilor celor mai "dezavantajaţi" ai României, cu înţelegerea implicită că ţinta primară a acestor măsuri sunt copiii romi – pentru că romii sunt cei mai mulţi dintre copiii care nu frecventează grădiniţa, se înscriu târziu la şcoală, nu frecventează şcoala regulat sau o abandonează prematur.[5]

Măsurile pe care le propunem în continuare au rezultat din experienţa celor şapte ani de lucru cu copii din familii extrem de sărace din Bacău şi Buhuşi, Şcoala Ion IC Brătianu din sectorul 5 al Municipiului Bucureşti, cinci sate din judeţul Dâmboviţa şi atelierele de vară în peste 60 de şcoli din toată ţara. Activităţile noastre au luat naştere sub patronajul Fundaţiei de Sprijin Comunitar, Bacău, şi sunt programe ale Asociaţiei Ovidiu Rom din 2004[6].

Propunerile noastre se aliniază recomandărilor făcute de Programul de Monitorizare şi Advocacy al UE (EUMAP),[7] Fondul pentru Educaţia Romilor,[8] *Planul de acţiune pentru educaţie din cadrul Decadei pentru incluziunea romilor,*[9] UNICEF[10] şi Raportul *Zece paşi către egalitate în educaţie*[11] al OECD, şi sunt elaborate pe baza proiectelor pilotate în 12 judeţe în cadrul programului Phare "Acces la educaţie pentru grupurile dezavantajate, cu focalizare pe romi."

Toate măsurile pe care le recomandăm sunt proiectate pentru a fi aplicate în funcţie de venitul familiei, nu de etnie. În zone rurale izolate, toţi copiii sunt dezavantajaţi din cauza inaccesibilităţii instituţiilor educaţionale care să îi pregătească pe elevi pentru realităţile economice ale secolului XXI. Cu toate acestea, experienţa Asociaţiei Ovidiu Rom în comunităţile rurale, întărită de observaţiile reprezentanţilor Ministerului Educaţiei, arată că înmatricularea târzie, frecvenţa neregulată şi abandonul şcolar în timpul sau la sfarşitul ciclului primar sunt probleme asociate mai ales cu copiii romi şi din ce în ce mai des cu copiii ai căror părinţi au plecat să muncească în străinătate..

În ultimii şapte ani, cu sprijinul USAID, al finanţatorilor americani individuali şi al corporaţiilor româneşti, autorii lucrării de faţă au creat, pe baza celor mai bune practici americane, programele ***Gata, Dispus şi Capabil*** (sub egida Fundaţiei de Sprijin Comunitar, Bacău) şi ***Fiecare Copil în Şcoală,*** o iniţiativă a Asociaţiei Ovidiu Rom. Aceste programe au fost deosebit de eficiente în susţinerea copiilor dezavantajaţi să intre la şcoală şi să îşi desfaşoare studiile.

Succesul în atragerea copiilor în situaţii de risc către şcoală şi menţinerea lor în şcoală a dus la implicarea din ce în ce mai mare a autorităţilor publice locale, care în Bacău au preluat majoritatea costurilor operative ale programelor noastre. Din ce în ce mai multe cadre didactice şi reprezentanţi ai autorităţilor locale abordează Asociaţia Ovidiu Rom pentru a afla mai multe despre cum pot implementa programe similare în comunităţile lor. Până acum am fost abordaţi de diferite instituţii din judeţele Alba, Brăila, Braşov, Dâmboviţa, Ilfov, Mureş, Neamţ şi Prahova. Din ce în ce mai multe din resursele Ovidiu Rom sunt direcţionate către formarea cadrelor didactice şi a echipelor comunitare, şi mai puţin către extinderea gamei de servicii directe pe care le oferim beneficiarilor.

---

[5] *Acces egal la educaţie de calitate pentru romi*, volumul 1, 2007, Programul de monitorizare şi advocacy al Uniunii Europene (EUMAP) 2007, OSI, pag. 349.
[6] *Vezi nota 3 pentru mai multe detalii.*
[7] *Acces egal la educaţie de calitate pentru romi*, Programul UE pentru monitorizare şi advocacy (EUMAP) OSI, 2007
[8] *Imbunătăţirea educaţiei pentru romii din România: Evaluarea situaţiei din România şi directive strategice ale REF*, Roma Education Fund, Budapesta, 2007
[9] *Decada pentru incluziunea romilor, Planul naţional de acţiune pe educaţie (proiect)*, Agenţia naţională pentru romi, 2007.
[10] *Ruperea ciclului excluderii: copiii romi din sud-estul Europei*, UNICEF, Serbia, 2007
[11] *Stop eşecurilor: 10 paşi spre egalitate în educaţie*, OECD, 2007

Pe parcursul ultimului deceniu, bazele reformei educației au fost puse de multe programe inovatoare, cum ar fi programul Phare «Accesul la educație al grupurilor dezavantajate, cu accent special pe romi», Centrul Educația 2000+ al Institutului pentru o Societate Deschisă sau Programul pentru Educație Rurală al Ministerului Educației (PIR). Aceste programe, şi nu numai, au fost sprijinite de UNICEF, Salvați Copiii, Biroul Regional al PER (Proiectul pentru Relații Etnice) şi Ministerul Educației, Cercetării şi Tineretului. Ultimul actor pe aceasta scenă este Fondul pentru Educația Romilor, ca parte a Decadei pentru Incluziunea Romilor.[12]

Acum este momentul să "exploatăm" aceste bune practici la scară națională, să lărgim baza de acțiune şi sprijin şi în afara guvernului şi a finanțărilor internaționale.

Premisa acestei lucrări este îmbunătățirea radicală a rezultatelor şcolare ale celor mai dezavantajați copii din România, posibilă numai printr-o intervenție națională făcută atât din punct de vedere educațional, cât şi din punct de vedere social.

Pentru a ridica nivelul realizărilor academice ale copiilor dezavantajați, următoarele organisme şi instituții vor trebui să îşi coordoneze eforturile:

- ⇒ Sistemul educațional
- ⇒ Sistemul de sănătate publică
- ⇒ Sistemul de protecție a copilului
- ⇒ Administrația publică locală şi județeană
- ⇒ Organizațiile societății civile
- ⇒ Sectorul privat
- ⇒ Organizațiile religioase importante
- ⇒ Mass media

Nu va fi uşor şi va costa mult, dar **mai puțin per copil decât pentru a întreține un adult în închisoare**[13] şi mult mai puțin decât pentru a întreține o familie din ajutor social pe termen lung (toată viața).

De ce e imperios necesar ca reducerea decalajului educațional între copiii României să fie privită ca prioritatea țării? Fără alte ocolişuri, afirmăm că de ridicarea nivelului educațional al celor mai săraci copii ai României depind bunăstarea viitoare a economiei României, a societății româneşti în general, precum şi modul în care este percepută România în afara granițelor țării. **Deşi romii constituie 11% din populația totală a țării, romii reprezintă 25% din populația cu vârsta sub 18 ani.** În fiecare an, procentajul romilor sub 18 ani creşte în comparație cu media națională[14], ca o consecință a ratei crescute a natalității rome.

Societatea, per ansamblu, beneficiază de creşterea nivelului de educație. Țara beneficiază de pe urma puterii crescute de cumpărare, încasările la impozitul de stat cresc, iar productivitatea muncii atinge de asemenea nivele superioare[15].

[12] "Decada pentru incluziunea romilor 2005-2015" este o inițiativă multi-națională a Institutului pentru o Societate Deschisă şi a Băncii Mondiale. Mai multe detalii la www.romadecade.org

[13] Costul anual al educației pentru fiecare copil în 2005 a fost de 486€ (Ministerul educației, cercetării şi tineretului, Starea Învățamantului din România, 2007, p. 14). Potrivit unui interviu publicat în data de 4 aprilie, 2007 în *Ziarul de Prahova*, magistratul Eduard Stasie, directorul penitenciarului din Ploieşti afirma că statul "cheltuie circa 300€ **pe lună** pentru fiecare deținut". Interviul poate fi citit la http://www.ziarulprahova.ro/articol~categorie-social~stire-20596~%e2%80%9epentru-intretinerea-unui-detinut-statul-cheltuieste-lunar-circa-300~cauta-eduard-stasie~perioada-toata_arhiva.html, aşa cum a fost accesat pe 30 ianuarie, 2008.

[14] Raportul National cu privire la Protectia si Incluziunea Sociala, Bucuresti, Septembrie 2006

[15] În SUA, cercetările au stabilit că fiecare caz de abandon al liceului costă statul American, pe tot parcursul vieții persoanei care a abandonat şcoala, 260.000 de dolari (Rouse, 2005) *Dosar tematic*, Alianța pentru excelența în educație, ianuarie 2007.

II. Definirea problemei

Abandonul şcolar este o critică vie adusă societăţii şi a sistemului educaţional.
Ralph Ellison, 1914-1994 romancier Afro-American

A. Cifrele

Rata ,,sărăciei absolute" în România a înregistrat o scădere constantă în timpul ultimului deceniu – astfel s-a ajuns de la 35,9% în 2000 la 13,8% în 2006. Pentru romi, rata sărăciei a scăzut de la 76% în 2003 la 58% în 2006. **Dar diferenţele dintre romi şi români s-au adâncit. În 2003, rata sărăciei în rândul romilor era de trei ori mai mare decât a mediei naţionale. În 2006, diferenţa era de peste patru ori mai mare.**[16]

- Rata abandonului şcolar la nivelul educaţiei primare a crescut de aproape trei ori (de la 0,6% în 2000-2001 la 1,7% în 2007-2008), iar cea a claselor V-VIII a crescut de patru ori (de la 0,6% la 2,3%) - într-o perioadă de creştere economică puternică a ţării[17]
- Copiii romi neşcolarizaţi reprezintă aproximativ 80% din numărul total de copii neşcolarizaţi din România[18].
- Înscrierea la grădiniţă a copiilor romi (3-6 ani) este un sfert din media naţională (17,2% faţă de 67%)[19]
- 75% dintre copiii romi sunt înscrişi la nivelul primar şi gimnazial; 17% sunt înscrişi la liceu şi în şcoli de arte si meserii (SAM) şi doar 1% sunt înscrişi în învăţământul universitar[20]. Prin comparaţie, media naţională este de 90,3% pentru elevii absolvenţi ai învăţământului primar şi gimnazial, 52.8% pentru absolvenţii de liceu şi SAM şi 38% pentru absolvenţii de facultate[21].

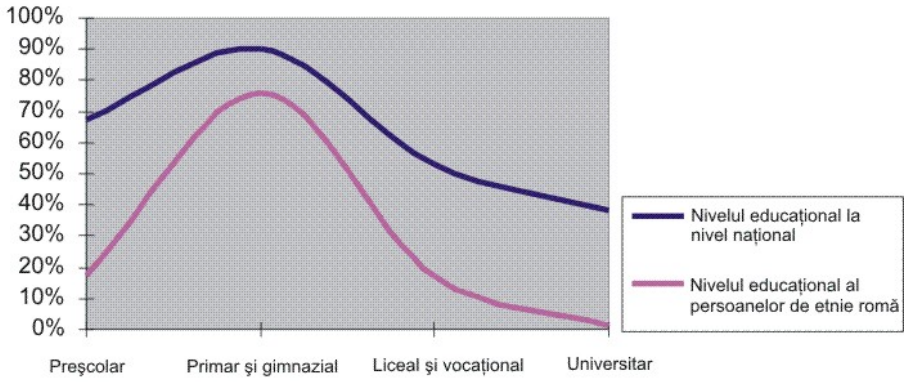

- În medie romii petrec 6,8 ani în şcoală, faţă de media naţională de 11,2 ani.[22]
- La recensământul din 2002 peste 100.000 de romi cu vârste de peste 11 ani erau înregistraţi ca analfabeţi.[23]
- Procentajul romilor de până la 18 ani (47,1%) este de două ori mai mare decât al mediei naţionale (24,7%)[24].

---

[16] Banca Mondială, Ministerul Muncii, Familiei & Egalităţii de Şanse – *România: Raport de evaluare a sărăciei. Programul de asistenţă analitică şi consiliere*. Raport faza întâi, Anul fiscal 2007, noiembrie 2007
[17] Ministerul Educaţiei, Cercetării şi Tineretului, Raportul privind Starea Învăţamantului din România, 2008, pagina 92
[18] Ministerul Educaţiei, Cercetării şi Tineretului, Institutul de Ştiinţe Sociale, Institul pentru Cercetare asupra Calităţii Vieţii – 2002, Participarea şcolară a copiilor romi, probleme, soluţii, actori, Bucureşti, p. 47
[19] Advancing Educaţion of Roma în România, REF, 2007, p. 38
[20] Acces egal la educatie de calitate pentru romi, volumul I, 2007, Programul de monitorizare si advocacy al Uniunii Europene (EUMAP) 2007, OSI, p.349
[21] Ministerul Educaţiei, Cercetării şi Tineretului, Starea Învăţamantului din România, 2007, p. 67, 87, 102
[22] EUMAP, p. 349.
[23] INS – Recensământul populaţiei şi al locuinţelor 2002, tabel 14.
[24] EUMAP, p. 345.

B. Mitul "cultural"

"E momentul să ne corectăm percepţia despre cea mai mare minoritate din Europa. Aceasta este încă distorsionată de gustul general pentru romantism şi kitsch. Această percepţie incorectă ne-a făcut să credem, total nejustificat, că sărăcia pe care o îndură romii este de fapt un act de libertate, o alegere."

Wim Wenders, regizor german

Multora le place să perpetueze mitul poporului rom ca o cultură distinctă, itinerantă şi omogenă. E ca şi cum am spune că toţi evreii se conduc după valorile şi stilul de viaţă hasidic. În realitate, numai 25% din romii din România se identifică drept "romi." Potrivit Romani CRISS, numai 30% din aceştia vorbesc romanes. Cu alte cuvinte, **circa 6% din populaţia totală a României vorbeşte romanes ca limbă maternă.**

În România, majoritatea romilor:

- au documente de identitate
- sunt sedentari de multe generaţii [25]
- nu-şi mărită fetele la 13 ani
- au aceeaşi limbă, credinţe religioase, valori şi tradiţii ca ceilalţi cetăţeni români
- se consideră români
- trăiesc în aşezări urbane (raportul de locuitori romi în mediul rural faţă de cei din mediul urban este aproape identic cu cel al populaţiei române în general: romi 45% rural[26]/ români 47% rural[27])

Faptul că mulţi părinţi romi îşi înscriu copiii la şcoală mai târziu (între 7-9 ani) nu este o consecinţă a "culturii rome", ci mai degrabă a culturii sărăciei şi a faptului că şi părinţii copiilor au un nivel educaţional scăzut.

Autorii lucrării de faţă respectă eforturile organizaţiilor rome de a conserva şi promova elemente specifice ale culturii rome, cum ar fi limba şi tradiţiile, şi de a evidenţia contribuţia romilor la cultura omenirii. Dar transmiterea moştenirii culturale, indiferent cât de importantă este, nu ar trebui să fie confundată sau să aibă prioritate în faţa eforturilor de a le oferi copiilor o pregătire în sistemulul educaţional - singura care le poate oferi posibilitatea de a-şi atinge potenţialul maxim şi de a trăi în societate. Responsabilitatea pentru îndeplinirea acestei obligaţii revine în egală măsură guvernului şi societăţii civile, nu numai organizaţiilor şi partidelor rome.

[25] În definitiv, dacă cineva e sclav, nu are cum să migreze.
[26] Agenţia Naţională pentru Romi (ANR).
[27] Institutul Naţional de Statistică România, p. 14 - 16, <http://www.insse.ro/cms/files/pdf/ro/cap2.pdf>. descărcat pe 19 ianuarie 2008.

C. Rezultatul

Este imposibil ca o persoană să fie în acelaşi timp şi şomer şi un bun cetăţean.
Daniel Etounga-Manguelle, economist african

Nu există date statistice exacte în legatură cu romii pentru că numai 25% din cei 2,5 milioane de romi, câți se estimează că trăiesc în România, se identifică drept romi. *Cu toate acestea,*

DACĂ acceptăm că 2,5 milioane din cei 21 milioane de cetățeni ai României sunt de etnie romă,

şi DACĂ acceptăm că 44% dintre romi sunt copii (0-18 ani)[28]

(în comunitățile în care lucrăm, copiii constituie în general PESTE jumătate din populație)

ATUNCI în România sunt 1,1 milioane de copii romi.

Şi DACĂ acceptăm că în România există 4,77 milioane de copii (0-18 ani),[29]

PRIN URMARE, 23% din copiii României sunt romi.

DACĂ 82% din aceşti 1,1 milioane de copii nu termină clasa a VIII-a[30]

ATUNCI:

România privează în acest moment aproape 20% din copii de şansa de a creşte cu deprinderile şi calificările care le-ar permite, ca adulți, să se întrețină pe ei şi familiile lor, în secolul XXI .

Iar aceast procent NU îi include pe copiii români şi de alte etnii decât cea romă, din mediul rural [31].

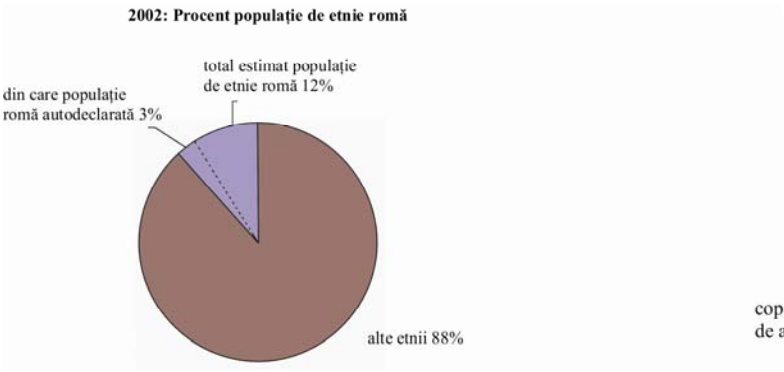

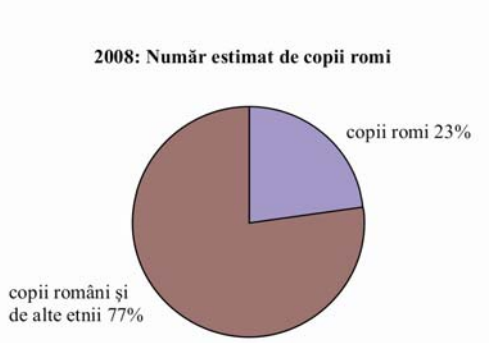

Dacă această situație persistă, economia va avea grav de suferit, iar imaginea țării va continua să se deterioreze în ochii celorlalte țări membre UE. Tot mai mulți cetățeni români vor ajunge să recurgă la ajutorul social şi/sau la activități infracționale pentru a putea supraviețui – sau vor emigra în alte state europene, unde lipsa unei calificări profesionale nu o să îi facă bineveniți, şi unde nu vor face decât să întărească prejudecățile, discriminarea şi ciclul multi-generațional al sărăciei.

România va pierde astfel un sfert din forța de muncă de care ar putea dispune în următorul sfert de secol, iar aceasta va condamna acest segment al populației să trăiască la marginea societății, fie în România, fie ca emigranți în Europa de vest.

---

[28] EUMAP, p. 345.
[29] ANPDC – *Statistici ANPDC, decembrie 2006* at http://www.copii.ro/content.aspx?id=55, accesat pe 30 ianuarie, 2008
[30] EUMAP p. 349.
[31] Dacă aceste persoane ar fi de asemenea luate în calcul, procentajul tinerilor români fără pregătire profesională ar fi mai mare de 25%.

III. Legislaţia românească cu privire la copii

Tot ce trebuie să facem este să ne asigurăm că guvernul este consecvent cu el însuşi şi că se asigură că drepturile statului sunt consecvente cu drepturile sacre ale naturii umane.
Frederick Douglass, 1817-1895 aboliționist afro-american

România a aderat la Convenţia Naţiunilor Unite cu privire la Drepturile Copilului prin **Legea 18/1990** – lege care garantează drepturile copiilor şi care le conferă acestora posibilitatea de a contribui pe deplin ca adulţi la dezvoltarea economică şi socială a ţării.

În 1995 România a adoptat Legea Învățământului nr. 84[32] care stipulează că toţi copiii trebuie să termine 10 clase, începând de la vârsta de 6 ani. În 2004 a fost adoptată Legea 272[33] care cere ca:

- ⇒ Ministerul Educaţiei, inspectoratele şcolare şi şcolile să implementeze măsuri pentru a preveni abandonul şcolar cauzat de sărăcie.
- ⇒ Toate cazurile de abuz sau neglijare suspectate trebuie raportate imediat de către profesioniştii care lucrează direct cu copiii (ex. cadre didactice şi asistenţi sociali).
- ⇒ Şcolile, sprijinite de autorităţile locale, sunt obligate să efectueze recensăminte anuale ale copiilor de 6-7 ani din circumscripţiile lor şcolare.
- ⇒ Autoritatea Naţională pentru Protecţia Drepturilor Copilului (ANPDC) are responsabilitatea de a monitoriza modul în care drepturile copiilor sunt respectate.
- ⇒ Administraţiile publice locale garantează şi promovează respectarea drepturilor copiilor în jurisdicţiile lor.
- ⇒ Administraţiile publice locale trebuie să implice comunitatea în identificarea nevoilor sale şi a soluţiilor locale pentru problemele sociale care afectează copiii.
- ⇒ Serviciile publice de asistenţă socială au obligaţia (1) de a monitoriza situaţia copiilor din circumscripţia respectivă, şi de a asigura respectarea drepturilor copiilor şi (2) de a consilia şi informa familiile despre responsabilităţile pe care le au în legatură cu copiii lor şi serviciile de care pot beneficia.

În momentul de faţă, aceste legi sunt interpretate într-o manieră de cele mai multe ori pasivă. De exemplu, SPAS are obligaţia de a monitoriza şi analiza respectarea drepturilor copilului în circumscripţiile respective, inclusiv dreptul la educaţie, dar nu se implică în identificarea copiilor de vârstă şcolară care nu sunt înmatriculaţi în şcoală. Această responsabilitate este considerată a fi domeniul exclusiv al şcolilor. Lipsa de claritate a legii, la care se adaugă lipsa de comunicare între agenţiile locale, face posibilă alunecarea multor copii săraci printre crăpăturile sistemului.

Ordinul mediatorului şcolar 1539/2007 stabileşte cadrul legal conform căruia şcolile pot angaja o persoană din comunitatea locală instruită special pentru a media între familii şi şcoală[34] în comunităţile cu număr mare de copii care nu merg la şcoală. Majoritatea mediatorilor şcolari angajaţi în prezent au fost formaţi prin programul EU Phare "Acces la educaţie pentru grupurile dezavantajate". Orice comunitate care identifică nevoia (părinţi, şcoală, autorităţi, ONG-uri) poate solicita un mediator şcolar. Dar în realitate:

- ⇒ numărul mediatorilor şcolari calificaţi este mai mic decât nevoia reală;
- ⇒ multe comunităţi sau şcoli care îndeplinesc criteriile nu au cerut un mediator;
- ⇒ multe comunităţi care au nevoie de mediatori şcolari nu au un buget care să acopere costurile acestei poziţii;
- ⇒ poziţia este susceptibilă de a fi ocupată pe criterii politice;
- ⇒ grila de salarizare este prea mică pentru a atrage şi a menţine mediatori şcolari cu adevărat calificaţi. Vezi secţiunea V(1.d.) pentru mai multe detalii.

[32] Vezi Anexa A pentru mai multe informaţii şi referinţe la prevederi specifice
[33] Ibid.
[34] Pentru un istoric al instituţiei mediatorului şcolar rom, vezi Secţiunea 3.4 p. 384-386 a Raportului EUMAP

IV. Realitatea

Cum poţi să îi înveţi după cărţi pe oamenii care sunt înfometaţi, nu au un acoperiş decent şi nu ştiu nimic despre ce înseamnă o viaţă bună?
Booker T. Washington, 1856-1915 educator afro-american

A. Experienţa Statelor Unite

Sărăcia afectează dezvoltarea copiilor romi într-un mod foarte apropiat de cel in care afectează si dezvoltarea copiilor afro-americani. Ca şi romii din Europa, persoanele de culoare din SUA au un nivel mai scăzut de sănătate, o rată a mortalității mai mare, o rată a natalității mai ridicată şi o mai mare rată a infracționalității decât albii[35].

În anii ’50, situația afro-americanilor din sudul SUA era probabil mai grea, având în vedere apartheidul de facto, decât situația romilor din România la momentul respectiv. “In 1950, numai 24% din americanii de culoare cu varste între 25 şi 29 de ani aveau liceul terminat, mai puțin de jumăte în comparație cu albii. O perioadă de şcolarizare a unei persoane de culoare era cu persoană de 3,5 ani mai scurtă decât cea a unui alb de rând; în sudul SUA, unde domnea segregarea, diferența era de 3,8 ani.[36] Luând în considerare ceea ce ştim astăzi despre şcolile segregate, fără îndoială că la nivelul cunoştințelor decalajul rasial era şi mai mare decât sugerează numărul de ani petrecuți în şcoală. [37]“

Ca urmare a integrării forțate a şcolilor şi serviciilor din anii ‘60, afro-americanii au înregistrat realizări educaționale extraordinare până la sfârşitul anilor ’80. Dar adevărul este că, din 1988, diferențele dintre rezultatele la învățătură obținute de albi față de afro-americani nu au fost reduse; de fapt, **diferențele sunt mai mari astăzi decât cu 20 de ani în urmă**.[38] Mulți autori americani de politici educaționale au concluzionat în anii ’90 că diferențele persistă “ca rezultat al politicilor educaționale proiectate greşit … decalajul este cauzat de ‘şcolile defectuoase’”[39]

Legea promulgată de administrația Preşedintelui G. W. Bush în Act of 2001[40] “No Child Left Behind” (“Niciun Copil Lăsat în Urmă”) a fost gândită pentru a micşora decalajul dintre elevii albi şi cei de culoare la matematică, citit/scris şi ştiințe.

> “Stipularea cea mai importantă a legii precizează că statul trebuie să testeze nivelul de cunoştințe al elevilor la citit/scris şi matematică în fiecare an, din clasa a treia pâna în clasa a opta, plus încă o dată în timpul liceului, şi fiecare şcoală trebuie să facă publice rezultatele obținute, dacă doreşte să beneficieze în continuare de fonduri federale.
>
> O altă prevedere, la fel de importantă, este ca şcolile trebuie sa comunice rezultatele la teste pe urmatoarele grupuri: afro-americani, hispanici, persoane cu o altă limbă maternă decât engleza, persoane cu deficultăți de invățare. Aceasta prevedere a condus la multe situații stânjenitoare pentru şcoli de top, din suburbii, unde elevi aparținând majorității, cu rezultate excelente la învățătură, acopereau de mulți ani realizările slabe ale elevilor minoritari sau ale celor cu nevoi speciale.

---

[35] Rothstein, ***Clasa socială şi şcoala: reducerea decalajului educațional dintre albi şi americanii de culoare prin reforma economică, socială şi educațională*** p.2
[36] Decalajul între romi şi media pe țară este estimat la 6 clase.
[37] Thernstrom, p. 18 ***Nici o scuza: Eliminarea diferențelor rasiale în educație, 2004***
[38] Thernstrom, p 1
[39] Rothstein, p 2
[40] “Legea federală *Niciun Copil Rămas în Urmă* stipulează penalități serioase pentru şcolile cu rezultate slabe la examenele naționale.”

> Legea accentuează – şi enunță consecințele ce rezultă din nerespectarea legii - faptul că şcolile trebuie să raporteze anual măsurile luate pentru reducerea decalajului educațional între bogați şi săraci, albi şi de culoare, precum şi pentru aducerea tuturor elevilor la un înalt nivel de alfabetizare şi de cunoştințe în domeniul matematicii, până în anul 2014." [41]

După şase ani, nu există un consens cu privire la impactul legii dar, per total, decalajul educațional între albi şi elevi minoritari s-a menținut sau chiar a crescut.[42] Dr. Susan Neuman, fost Ministru adjunct pentru educația elementară şi secundară, a acuzat programul că se bazează pe "premisa tulburatoare că tot ce li se întamplă copiilor la o vârstă timpurie îi pregăteşte pentru evoluția în şcoală."[43] George Miller, membru al Congresului American şi unul din autorii "Niciun Copil Lăsat în Urmă", a admis că "şcolile nu pot micşora decalajul singure" dar, în măsura în care guvernul federal poate pune presiune asupra şcolilor să îi ajute pe copiii minoritari din familii sărace, "Niciun Copil Lăsat în Urmă" este o lege bună."[44]

Această lege arată cu câtă seriozitate tratează guvernul American responsabilitatea pe care o are de a asigura progresul educațional al tuturor copiilor. **Dar lipsa de rezultate masurabile ale legii trage un semnal important pentru reformatorii sistemului de educație din România – acela că reforma educației nu poate duce la rezultate bune fără măsuri sociale concomitente.**

În studiul său din 2004 "Clasa socială şi şcoala: reducerea decalajului educațional dintre albi şi americanii de culoare prin reformă economică, socială şi educațională," Richard Rothstein arată că dacă ne **concentrăm asupra şcolii şi ignorăm celelalte aspecte ale vieții unui copil, nu vom reuşi niciodată să reducem decalajul dintre copiii dezavantajați şi cei din familiile cu venituri medii.** „Reforma educației nu poate micşora acest decalaj decât în mică măsură."

Un rezumat al studiului lui Rothstein[45] a fost publicat de Asociația Națională a Consiliilor Directoare Şcolare, o federație reunind consilii directoare din şcoli de pe tot cuprinsul SUA.[46] Reproducem rezumatul aproape integral în Anexa B, pentru că observațiile autorului sunt relevante pentru decalajul educațional din România – şi din multe alte țări europene.

Rothstein descrie felurile concrete în care clasa socială afectează procesul de învățare. Spre exemplu:

⇒ **Diferențe la nivelul alfabetizarii:** Copiii albi au şanse mai mari decât copiii afro-americani să li se citească în anii preşcolari. Unui copil care începe şcoala recunoscând câteva cuvinte şi care a dat paginile multor cărți de poveşti i se va preda mai uşor decât unuia care a ținut o carte în mână de foarte puține ori. Inabilitatea şcolilor de a depăşi dezavantajele familiilor cu un grad scăzut de alfabetizare este o realitate universală. Pentru a avea o şansă să obțină succes şcolar, copiii săraci trebuie ajutați să înceapă şcoala fiind deja familiarizați cu cărțile.

---

[41] "Cum să îndreptăm legea *Fiecare copil în şcoală*", *Revista Time*, 24 mai, 2007
[42] Postul național de radio SUA (NPR), 1 decembrie, 2005
[43] Rothstein, p. 141
[44] Postul național de radio SUA (NPR), 8 ianuarie, 2006. Miller explica in continuare: "Am fi încântați dacă *Fiecare copil în şcoală* ar fi aplicată împreună cu o politică națională de sănătate publică şi o politică de educație prescolară substanțială … dar această națiune nu şi-a asumat încă răspunderea pentru acest tip de educație."
[45] Richard Rothstein este cercetător asociat la Institutul de Politici Economice şi profesor invitat la Universitatea Columbia. Înainte de cariera în educație, dl.Rothstein a fost redactor pe probleme de educație națională la New York Times
[46] http://www.nsba.org/site/doc.asp?TRACKID=&DID=34723&CID=1234, accesat pe 24 ianuarie, 2007.

⇒ **Diferențe la nivelul abilităților verbale:** Există diferențe clare nu numai în modul în care părinții citesc copiilor, ci şi în modul în care discută cu aceştia. Un faimos studiu american a demonstrat că până la vârsta de 3 ani, copiii care au părinți intelectuali aveau un vocabular cu 50% mai bogat decât copiii cu părinți din clasa muncitoare şi de DOUĂ ori mai bogat decât al copiilor din familii care trăiesc din ajutorul de la stat.

⇒ **Diferențe în privința modelelor:** Copiii din familii sărace au contact redus cu modele pozitive de adulți care au o carieră. Discriminarea de pe piața muncii continuă să fie un obstacol semnificativ, în special pentru bărbații afro-americani. Studiile arată că muncitorii cu ten mai închis la culoare au mai puțin succes pe piața muncii decât cei cu educație, vârstă şi cazier identice, dar cu un ten mai deschis. Atâta timp cât discriminarea rasială persistă, realizările medii ale studenților de culoare vor fi mai mici decât realizările medii ale albilor, pentru simplu motiv că mulți studenți de culoare care vor vedea că efortul lor academic nu este recompensat pe măsură vor răspunde rațional prin diminuarea acestui efort.

⇒ **Diferențe în privința nivelului de sănătate:** În general, copiii din familii sărace au un nivel de sănătate mai scăzut. Văd mai puțin bine (în parte din cauza unor condiții prenatale, în parte din cauza modului în care ochii lor sunt tratați când sunt foarte mici), au o igienă orală mai scazută, sunt mai predispuşi la astm, au un regim alimentar mai sărac şi asistență pediatrică mai puțin adecvată decât copiii din clasa medie. O mare parte din exagerarea dificultăților de învățare pentru copiii din clasele sociale inferioare poate fi atribuită unor probleme de vedere care ar putea fi tratate cu uşurință de oftalmologi şi care în nici un caz nu necesită plasarea copiilor în unități de învățământ speciale.

⇒ **Diferențe în privința locuințelor:** Faptul că familiile cu venit redus nu îşi permit locuințe adecvate afectează performanțele copiilor. Copiii ale căror familii au dificultăți în găsirea unui cămin stabil sunt mai predispuşi să fie mobili, iar mobilitatea elevilor este o cauză importantă pentru rezultatele scăzute ale copiilor. Este greu să ne imaginăm cum profesorii, indiferent cât de bine sunt pregătiți, pot fi la fel de eficienți cu copiii care se mută în şi din clasele lor cum sunt cu cei care au prezență regulată.

Concluzia lui Rothstein este că „identificarea corectă a caracteristicilor sociale care conduc la rezultate şcolare diferite ar trebui să ne permită proiectarea unor strategii care să reducă în mod eficient aceste diferențe. Îmbunătățirea practicilor pedagogice este cu siguranță un element important al unor astfel de strategii, dar concentrarea eforturilor numai asupra reformării învățământului ar conduce inevitabil la insuccese şi frustrare."

⇒ Pentru a obține rezultate, îmbunătățirea educației trebuie combinată cu strategii menite să reducă diferențele sociale şi economice dintre copii.

⇒ Pentru reducerea diferențelor dintre copii din clase socio-economice diferite, sunt de asemenea necesare **programe extracuriculare oferite după cursuri în timpul anului şcolar, precum şi programe de vară**.

⇒ Având în vedere faptul că diferențele sunt deja imense la vârsta de 3 ani, **cea mai importantă investiție trebuie să se facă, fără îndoială, la nivelul programelor pentru copii de vârstă preşcolară.**

⇒ Un alt element important în reducerea diferenţelor la nivelul rezultatelor şcolare ale copiilor este **asigurarea de servicii de sănătate de calitate** pentru familiile cu venituri limitate, şi implicit pentru copiii din aceste familii.

B. Experienţa din România

O serie de proiecte educaţionale şi sociale bine structurate au fost implementate in România având rezultate pozitive. De menţionat sunt proiectele "Acces la Educaţie pentru Grupurile Dezavantajate cu atenţia îndreptată către grupurile de etnie Romă", dezvoltate şi administrate cu sprijin din partea Uniunii Europene prin programele Phare. Din 2003 Phare, în colaborare cu Ministerul Educaţiei, a pilotat o serie de abordări care aveau ca scop îmbunatăţirea accesului la educaţie pentru copiii de etnie romă, precum şi dezvolatarea de strategii la nivel de judeţ. În 2004, Guvernul a elaborat un Plan de Acţiune ca parte a Decadei pentru Incluziunea Romilor[47], dar până în ianuarie 2008 nu a fost adoptată.

În 2007, Ministrul Educaţiei Cristian Adomniţei a lansat o propunere de schimbare a Legii Învăţământului, care includea accesul mai larg la programele de educaţie timpurie, accesibilitatea generală a grădiniţei de la vârsta de 3 ani şi crearea ciclului primar de 5 ani, începând cu ultimul an de grădiniţă (anul pregătitor). Se aşteaptă ca în vara 2008 Parlamentul României să analizeze această propunere.

În martie 2008, conducătorii partidelor politice majoritare au semnat Pactul Naţional pentru Educaţie, manifestând o ,,viziune comună a partidelor politice majoritare cu privire la obiectivele care ar trebui să guverneze sistemul educaţional al României în anii următori."[48] Pactul a avut la bază diagnoza şi recomandările înaintate în studiul de la Comisia Prezidenţială a Educaţiei din 2007.

Documentul atestă că sistemul educaţional din România necesită o cercetare amănunţită pentru a concura cu alte ţări. Câteva din cele 8 obiective sunt:

- Bugetul minim pentru educaţie crescut la 6% din PIB
- Transformarea educaţiei timpurii într-un bun public si garantarea unui acces neîngrădit la educaţie gratuită până la absolvirea liceului
- Acces garantat la o educaţie de calitate şi implicarea părinţilor ca parteneri în procesul educativ
- Reducerea decalajului educaţional dintre mediul urban/rural şi dintre diferitele grupuri sociale.

O revizuire nepartizană a scopurilor educaţionale este un bun exerciţiu. Cu toate acestea, esenţa pactului există deja în lege. Esenţa problemei nu este legală şi nici măcar filozofică; ea ţine de logistică – o implementare la scară largă în teren – din centrul sectorului 5 din Bucureşti până la oraşele mici din Moldova şi Baia Mare.

[47] EUMAP, p. 363
[48] Declaraţia Preşedintelui Băsescu citată de http://crib.mae.ro/index.php?lang=en&id=31&s=65370&arhiva=true

V. Calea spre progres

Educaţia este suma tuturor lucrurilor pe care le învăţăm în interiorul şi în afara zidurilor şcoli, care ne modelează şi ne dezvoltă pe fiecare dintre noi.
WEB Du Bois, activist pentru drepturile afro-americanilor 1868-1963

Este momentul ca toate bunele practici îndreptate către îmbunătățirea rezultatelor educaționale ale celor mai dezavantajați copii ai României să fie integrate într-o inițiativă națională coerentă. Barierele educaționale şi sociale care îi împiedică pe cei mai săraci cetaţeni ai României să obțină o educație de calitate pot fi înlăturate. Acest lucru nu este doar "un gest de mărinimie față de cei mai puțin privilegiați", ci **este o cale obligatorie pentru viitorul ţării.**

Pentru adoptarea acestor măsuri este necesară colaborarea cu autoritățile naționale, județene şi locale. Pe lângă sprijinul financiar din partea guvernului României, va fi nevoie de sprijinul UE şi contribuții substanțiale din partea sectorului privat. În această lucrare am împărțit cele 13 măsuri recomandate în patru secțiuni :

1. **Aplicarea legilor privitoare la educația şi drepturile copiilor**
2. **Inițiative şi măsuri educative**
3. **Sprijin pentru copil şi familie**
4. **Campanie de conştientizare şi implicare a societății**

1. APLICAREA LEGILOR PRIVITOARE LA EDUCAŢIA ŞI DREPTURILE COPIILOR

Cadrul legal pentru asigurarea şcolarizării copiilor există, iar noi legi menite să mărească accesul copiilor la educație sunt propuse în permanență. Cu toate acestea, de multe ori prevederile legii nu sunt puse în practică. Câteva dintre motivele pentru care legea este adesea ignorată:

- Principalele categorii de persoane vizate (părinți, cadre didactice, asistenți sociali şi alte persoane implicate direct în educație) nu cunosc cadrul legal extins
- Legile nu sunt clare şi lasă adesea loc pentru interpretare
- Slaba comunicare dintre forurile responsabile pentru punerea în practică a legilor
- Procesul de descentralizare a creat ambiguități ierarhice
- Educația copiilor dezavantajați nu este o prioritate la nivel național, județean sau local

Adesea, sistemul legal nu oferă soluții viabile, şi de aceea prin aplicarea ad literam a legii se poate face mai mult rău decat bine. De exemplu, conform legii, părinții sunt amendați daca nu îşi trimit copiii la şcoală. Dar:

- o amendă aplicată unui părinte dintr-o familie care trăieşte deja în sărăcie nu va face decât să agraveze situația: amenda va ramâne neplatită, şi astfel familia nu va mai putea beneficia de ajutor social
- raportarea unor cazuri la birourile de asistență socială este adesea inutilă; în multe comune, biroul de asistență socială are un singur funcționar, care uneori nu are nici măcar pregătire de asistent social
- luarea unui copil din mijlocul familiei pentru că părinții nu îl duc la şcoală nu este o soluție viabilă sau dezirabilă

1.a. Elaborarea unor directive ministeriale cu privire la aplicarea legilor existente şi stabilirea înscrierii, frecvenţei şi menţinerii copiilor în şcoală ca priorităţi majore ale administraţiei locale.

Lanțul comunicării

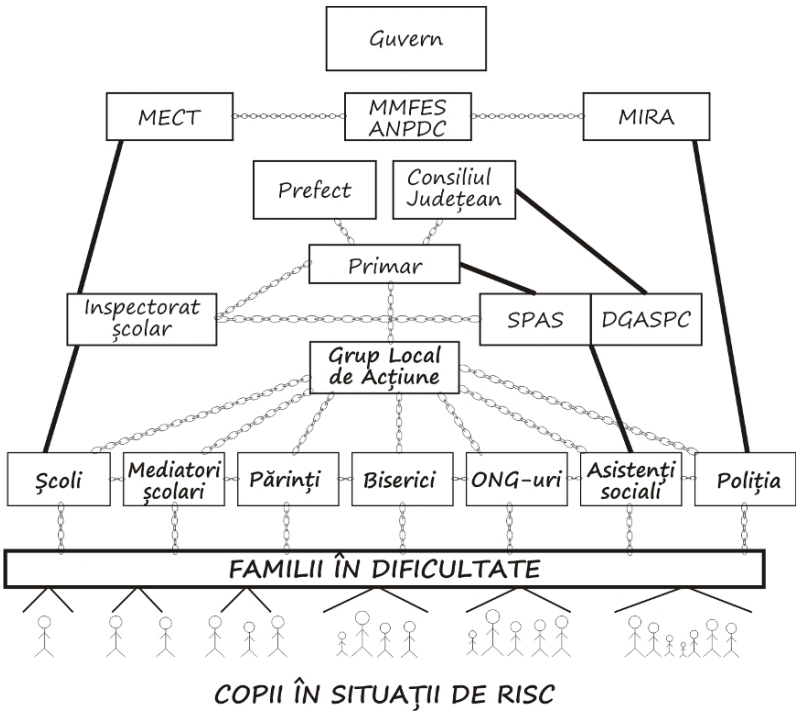

Recomandări:

- Ordin ministerial cu privire la respectarea legilor legate de educație
- Ordin ministerial cu privire la respectarea legii 18/1990
- Stabilire prin Hotărâre de Guvern a unor comisii județene inițiate de Ministerul Educației, Cercetării şi Tineretului şi coordonate de Prefecți

Cost copil/an: 200€ (asistenți sociali)

1.b. Formarea şi/sau activarea grupurilor locale de acţiune (structuri comunitare consultative Legea 272, art. 103)

Formate din reprezentanți ai inspectoratelor şcolare, autorităților locale, mediatori şcolari şi/sau sanitari, poliție, organizații neguvernamentale locale şi alți reprezentanți ai comunității (reprezentanți ai părinților, bisericii etc.). Împuternicirea acestor grupuri este deosebit de importantă în contextul descentralizării educației. Rolul autoritățile centrale este să se asigure că există organisme accesibile şi competente… că autoritățile locale au un mandat clar…"[49]

Activități ale Grupurilor locale :

- obținerea unei liste inițiale de copii cu vârsta de peste 5 ani - listă de control
- solicitarea de mediatori şcolari şi implicarea în recrutarea şi selecția mediatorilor la nivel local
- informarea autorităților, profesorilor şi părinților în legătură cu legislația privitoare la educație

[49] EUMAP, p. 332

- aprecierea meritelor profesorilor care fac eforturi extraordinare pentru a preveni abandonul şcolar
- organizarea unor reuniuni municipale pentru discutarea unor probleme importante legate de educaţie
- audierea plângerilor cetăţenilor în legatură cu educaţia şi condiţiile de viaţă ale copiilor
- clarificarea rolurilor specifice ale celor implicaţi, pentru a se asigura că nici un copil nu este pierdut din vedere şi că intervenţiile sunt convergente
- coordonarea campaniilor de conştientizare publică cu privire la importanţa educaţiei universale
- sprijinirea şcolilor în obţinerea de fonduri prin programul "Îmbunătăţirea colaborarii şcoală-comunitate în zonele rurale" [50] al MECT şi alte surse.

Cost per copil: neglijabil[51]

1.c. Obligativitatea administraţiilor locale de a desfăşura campanii de recrutare anuale pentru identificarea copiilor care nu merg la şcoală şi înscrierea acestora, cu obiectivul 100% rata de înscriere a copiilor la grădiniţă şi în şcoala primară

Mulţi copii dezavantajaţi din România nu merg deloc la grădiniţă, se înscriu târziu în clasa întâi (la vârsta de 8 sau 9 ani), nu frecventează şcoala regulat, şi abandonează şcoala între clasa a patra şi clasa a opta. Un procentaj mic dar semnificativ de copii nu merg niciodată la şcoală. (În medie, copiii romi petrec în şcoală 6,8 ani, faţă de media naţională de 11,2 ani)

Aproape invariabil aceste situaţii apar ca rezultat al sărăciei extreme, al faptului că părinţii au un nivel foarte scăzut de educaţie, şi al diferitelor forme de discriminare, adesea subtile, din partea autorităţilor publice, profesorilor şi celorlalţi copii. Cele mai des întâlnite piedici în calea educaţiei sunt (a) lipsa banilor pentru pantofi, haine, rechizite, hrană, transport şi (b) indiferenţa sistemului la nevoile speciale ale familiilor sărace cu un nivel scazut de educaţie, care împiedică înmatricularea copiilor şi frecventarea şcolii.

Un exemplu recent din Bucureşti este respingerea dosarului de înscriere la clasa I pe motiv că nu conţine pe lângă actele necesare „20 de folii de plastic şi 2 dosare" . Condiţionarea înscrierii la clasa I de aducerea de către părinţi a unor consumabile, chiar dacă sumele sunt modice, transmite un mesaj care contravine principiului de gratuitatea a educaţiei obligatorii. Alte practici selective care apar pe parcursul anului şcolar sunt bani pentru caiete speciale şi culegeri, pentru fondul şcolii, fondul clasei. Sumele variază de la o şcoală la alta, de la o clasă la alta dar se regăsesc în majoritatea şcolilor.

Inspectoratul Şcolar prin intermediul şcolilor este răspunzător pentru aducerea la şcoală a copiilor de şase-şapte ani. [52] (În multe zone rurale, învăţătorii îi înscriu pe copiii de clasa întâi, dar acest lucru pare să fie mai degrabă legat de nevoia de a asigura efectivul de elevi decât de dorinţa de a se asigura că nici un copil nu este lăsat în afara sistemului de educaţie.) În zonele urbane cu o populaţie ridicată, cadrelele didactice şi personalul şcolilor în general nu consideră că este responsabilitatea lor să îi aducă pe copii la şcoală.

Simplul fapt că unii copii nu sunt înscrişi la şcoală constituie o deficienţă gravă a sistemului. Autorităţile locale au obligaţia de a înscrie toţi copiii la şcoală. Acest lucru nu trebuie să depindă numai de părinţi. Infrastructura şi politicile pe educaţie trebuie proiectate astfel încât să includă toţi copiii, chiar dacă unii

[50] Programul de parteneriat între şcoală şi comunitate, componenta Finanţări pentru şcoli (în cadrul Programului de educaţie rurală lansat de Ministerul Educaţiei), prin care şcolile pot primi finanţări de $4000 până la $7000. http://rural.edu.ro/index.php/articles/4 accesat în februarie, 2008

[51] Membrii activează numai pe bază de voluntariat.

[52] **Regulamentul de Organizare si Functionare a Unitatilor de Invatamant Preuniversitar** art. 10 (5) scolile in cooperare cu administratia locala si Departamentul de Monitorizare a Populatiei, sunt obligate sa efectueze un recensamant anual al copiilor cu varste cuprinse intre 6-7 ani, care locuiesc in zonele arondate.

părinţi nu au cunoştinţele sau capacitatea necesare pentru a duce singuri la bun sfârşit simpla înscriere a copiilor la şcoală.[53]

Cea mai mare răspundere pentru completarea studiilor obligatorii îi revine guvernului. Nimeni nu ar trebui să aibă aşteptarea ca părinţii sa fie obligaţi să acopere costuri pe care nu au cum să le suporte. Guvernul trebuie să asigure subvenţii pentru aceşti copii şi tot sprijnul de care au nevoie pentru a reuşi[54].

Dovezi ale importanței campaniilor de recrutare din uşă în uşă efectuate în comunități sărace:

Ovidiu Rom derulează campanii de recrutare pentru înscrierea copiilor la grădiniță sau şcoală. În fiecare an, au fost identificaţi un număr semnificativ de copii de vârstă şcolară în situaţii de risc (neînscrişi, abandon şcolar, frevență sporadică, rezultate slabe la învățătură).

În timpul acestor campanii de recrutare s-au conturat nişte situaţii care se repetă :

- copii cu deficienţe fizice minore, ai căror părinţi presupun greşit că deficienţa copilului înseamnă că nu poate frecventa şcoala
- copii care nu merg la şcoală pentru că stau acasă şi au grijă de fraţii mai mici
- copii care stau acasă pentru că sunt „depăşiţi de vârstă" (au repetat clasa de trei ori, au abandonat pentru că au locuit în străinatate etc.) şi nu sunt informaţi despre programe precum A Doua Şansă[55]

Uneori identificăm şi copii fără documente de identitate, dar în experienţa noastră aceştia reprezintă un procentaj mic din rândul copiilor care nu frecventează şcoala.

Metodologie

Ovidiu Rom recrutează copii pentru şcoală din zone geografice prestabilite. La acest proces participă angajaţi ai OvR, voluntari, precum şi asistenţii sociali locali invitaţi să ia parte. Sunt postate afişe în comunitate pentru a:

- anunţa perioada de desfăşurare a recrutării copiilor pentru şcoală
- îndeamna părinţii să îşi înscrie copiii cu vârsta de peste 5 ani la grupa pregătitoare sau şcoală în termen
- invita părinţii să-şi înscrie copiii de 5-6 ani la programul nostru de vară, în vederea pregătirii lor pentru succes şcolar
- încuraja familiile să viziteze Centrul de Consiliere şi Sprijin pentru Copii şi Părinţi, la care lucrează cu normă întreagă un asistent social, de la care pot obţine informaţii sau asistenţă
- *informa copiilor şi părinţilor cu privire la telefonul copilului 08008200200 care asigură consiliere cu privire la respectarea drepturilor copiilor*

Recomandări:

- Comisia judeţeană, prin funcţia de control, ar trage la răspundere autorităţile locale responsabile pentru şcolarizarea tuturor copiilor din jurisdicţia lor.

Cost per copil/an: 3€ (afişe, sisteme de colectare a datelor, training)

[53] Ruperea ciclului sărăciei, UNICEF
[54] Ruperea ciclului sărăciei, UNICEF
[55] Programul "A doua şansă" pentru educaţie primară, lansat în 2005, permite tinerilor şi adulţilor să recupereze clasele I-IV. Programul se adresează tuturor celor care nu şi-au facut studiile primare şi care au cel puţin 4 ani peste vârsta pe care ar fi avut-o în clasa respectivă (vezi Anexa 1 la Ordinul Ministrului Educaţiei 5260/6.10.2005).

1.d. Finanţarea şi implementarea obligatorie a Ordinului Ministrului Educaţiei nr. 1539, cu responsabilităţi şi remuneraţie adecvată pentru mediatorii şcolari

Din experienţa noastră, am observat că un bun mediator şcolar poate avea o influenţă foarte mare în menţinerea unei frecvenţei şcolare şi a unor relaţii bune între şcoală şi autorităţi. Mediatorii şcolari romi au fost introduşi în 1996 de catre Romani CRISS şi Institutul Intercultural din Timişoara. Prin proiectul Phare „Acces la educaţie pentru grupurile dezavantajate, cu focalizare pe romi," în ianuarie 2008 funcţionau 150 de mediatori şcolari calificaţi, iar alţi 242 se aflau în formare. Până în ianuarie 2009, România ar putea avea 400 de mediatori şcolari calificaţi.

Mecanismul are însă în momentul de faţă anumite slăbiciuni:

1. Din cei 150 de mediatori calificaţi, numai circa 70 lucrează în prezent ca mediatori.

   „Consiliile judeţene/locale trebuiau să aloce resurse şi să angajeze mediatorii dar, deşi meseria de mediator a fost înregistrată oficial în nomenclatorul ocupaţiilor, încă nu există reguli clare pentru angajarea sau continuitatea acestor posturi, iar autorităţile locale participă la acest proces într-un ritm greoi. Fără un transfer clar de responsabilităţi şi bugete, autorităţile locale pot să decidă, pur şi simplu, că altele sunt priorităţile, şi să renunţe la remunerarea mediatorilor şcolari. [56]

2. Procesul de selecţie a mediatorilor se bazează pe recomandările liderilor romi[57] (lideri politici, inspectori şcolari pe problemele minorităţilor, consilieri de relaţii interetnice din cadrul Prefecturilor). Adeseori, aceasta înseamnă că mediatorii sunt selectaţi prin Partida Romilor. Această intervenţie politică în mediul educaţiei adesea restricţionează procesul de selecţie şi poate submina obiectivitatea intervenţiei de mediere.

3. O piedică semnificativă în formarea unor mediatori eficienţi este faptul că salarizarea este foarte puţin peste salariul minim. Ovidiu Rom a reuşit să păstreze mediatori buni în comunităţile în care lucrăm fie prin oferirea de stimulente materiale, fie prin retribuirea lor din propriul nostru buget. Ca organizaţie neguvernamentală avem o oarecare flexibilitate în această privinţă, dar cei mai mulţi mediatori sunt plătiţi din bugetul local, cu foarte puţine şanse de recunoaştere materială a unei prestaţii bune. Mulţi mediatori renunţă la aceasta ocupaţie, având în vedere salariul şi statutul modest.

Recomandări:

- campanii de recrutare pentru atragerea locuitorilor comunităţii (desfăşurate sub conducerea inspectoratului şcolar, a unui grup local de acţiune, a unei organizaţii non-guvernamentale)
- proces de selecţie care include consiliul local şi directorul şcolii
- măriri de salariu pe baza frecvenţei şcolare a copiilor beneficiari
- directiva minsterială care să indice că fiecare şcoală cu un număr mare de elevi săraci trebuie să aibă un mediator calificat
- mediatori instruiţi sa iniţieze **programe de educaţie timpurie** pe baza modelului HIPPY (un program de instruire la domiciliu a părinţilor de copii preşcolari)[58]
- instruire pentru cadre didactice şi directori de şcoală pe probleme de mediere şcolară şi sensibilitate culturală

Cost per copil/an: 168€

[56] EUMAP, p. 384-386
[57] EUMAP, p. 384
[58] HIPPY îi învăţa pe părinţi cum să îşi pregătească copiii de 3-5 ani pentru şcoală. Sprijiniti de para-profesionisti din comunitate şi cu ajutorul unor pachete de activităţi simple, vizite la domiciliu şi întâlniri de grup, părinţii HIPPY învaţă cum să-şi pregătească copiii pentru a avea succes în şcoală şi mai departe. HIPPY a început ca un experiment în Israel în 1969 şi s-a extins ulterior în 16 ţări şi 26 de state americane.

1.e. Neacordarea de finanţare din partea statului în caz de nerespectare a prevederilor legii

In SUA, legile menite să asigure desegregarea educației nu au început să fie aplicate la scară largă decât atunci când statele au fost amenințate cu pierderea fondurilor federale. Deşi Curtea Supremă de Justiție a declarat şcolile segregate rasial neconstituționale în 1954, legea nu a fost respectată în sudul extrem al SUA până în 1965, când a fost dată Legea pentru Educație Elementară şi Secundară. Prin această lege s-a stabilit alocarea de fonduri suplimentare şcolilor cu elevi săraci, în funcție de nevoi. Legea "a grăbit integrarea socială pentru că stipula interzicerea acordării de finanțare statelor în care se comiteau acte de discriminare."[59]

Este firesc ca oamenii să fie mai motivați să îşi realizeze obiectivele dacă sunt conştienți de pericolul unor penalități. Prin condiționarea finanțării de înscrierea copiilor şi menținerea acestora în şcoală, guvernul ar arăta clar că acestea sunt o prioritate națională.

Recomandări:

- Condiționarea alocării de fonduri către şcolile din comune şi oraşe, prin Consiliul Județean, de înscrierea şi menținerea tuturor copiilor în şcoală.

Costuri per copil/an: 0€

2. Inițiative şi măsuri educative

2.a. Formarea cadrelor didactice

Majoritatea învățătorilor nu sunt pregătiți să lucreze cu un număr mare de copii care nu au fost la grădiniță sau nu au fost educați în familie pentru a se integra cu uşurință în mediul şcolar. De asemenea, nu au la dispoziție metodologii şi resurse adecvate — şi în general problemele de disciplină „umbresc" procesul de învățare academică.

Deşi în teorie cadrele didactice din România cred că toți copiii merită aceeaşi educație, adesea sunt influențați de dificultățile pe care le întâmpină zilnic atunci când instruiesc copii cu probleme de comportament sau de sănătate cauzate de condițiile precare de locuit.

Cele mai multe cadre didactice sunt familiarizate cu conceptul de învățare centrată pe elev, dar în practica de zi cu zi învățătorul rămâne adesea în centrul orei şi predomină învățarea prin memorare şi repetiție mecanică. În formarea inițială pentru meseria de educator/învățător/profesor sunt incluse aspecte legate de toleranță, diversitate şi multiculturalism – dar este vital ca acest tip de formare să fie continuă, dacă dorim să îi facem pe copiii şi părinții din familiile dezavantajate să se simtă bine la şcoală şi să îmbunătățim calitatea timpului petrecut la şcoală pentru toți copiii.

Educatorii şi învățătorii se află în prima linie a luptei împotriva abandonului şcolar. Dacă beneficiază de formare şi oportunități, pot deveni agenți importanți ai schimbării în bine pentru elevii lor. Aşa cum sistemul recompensează eforturile cadrelor didactice cu elevi care obțin premii la olimpiade, recompensarea eforturilor cadrelor didactice ale căror elevi în situații de risc sunt înscrişi la şcoală şi au o frecvență bună ar putea transmite clar mesajul că sistemul ia în serios educația elevilor celor mai săraci.

[59] Thernstrom, p. 214-215

Ovidiu Rom creează oportunități pentru dezvoltarea profesională interactivă pentru integrarea optimă la clasă a copiilor în situații de risc (neşcolarizați la timp, frecvență scăzută, abandon şcolar), incluzând:

- aplicarea concretă a metodologiei de învățare centrate pe elev
- oportunități pentru cadrele didactice de a inova, de a discuta, reflecta şi colabora
- observarea orelor şi oferirea de feedback de către cadre didactice cu experiență în acest domeniu

Ovidiu Rom oferă de asemenea strategii pentru:

- adresarea problemelor de sănătate şi igienă
- creşterea nivelului de înțelegere în legatură cu problemele de comportament pe care le pot avea adeseori copiii în situații de risc
- comunicarea cu părinții copiilor
- integrarea culturii rome în curriculumul general (nu numai pentru copiii minoritari)

Recomandări:

- Ateliere pentru cadre didactice (patru sesiuni pentru cadre didactice de clasele 0-4)
- Aplicații concrete după fiecare formare, pentru a vedea dacă sunt relevante pentru practica cotidiană cunoştințele dobândite
- Formare pe aspecte sensibile din punct de vedere cultural, informații despre cultura şi istoria romilor şi materiale de curriculum
- Sporuri salariale semnificative pentru cadrele didactice care lucrează în comunități sărace (după modelul sporurilor salariale pentru zonele rurale)

Cost per copil/an: 21€

2.b. Ateliere de vară pentru pregătire şcolară la nivel naţional, pentru toţi copiii din familii cu venituri scăzute

După şase ani de ateliere de vară pentru integrarea şcolară optimă a copiilor din comunități sărace, putem spune că aceste programe s-au dovedit a fi extrem de eficiente în atragerea şi adaptarea copiilor la rigorile sistemului educațional. După primul an în care Ovidiu Rom a organizat ateliere de vară în două comunități sărace din Bacău, rata înscrierilor la grădinițele din ambele comunități s-a dublat.

Atelierele pentru integrare şcolară optimă din timpul verii ridică nivelul de conştientizare şi de comfort al părinților, îi familiarizează pe copii cu mediul şcolar (reducând astfel decalajul între copiii care au frecventat grădinița şi cei care nu au putut să facă acest lucru) şi îi atrag pe copii spre şcoală prin activități plăcute, care stimulează creativitatea, curiozitatea şi dorința de a învăța. Aceste programe sunt foarte eficiente pentru adaptarea copiilor la grupa pregătitoare, clasa I sau modulele de A Doua Şansă.

Prin programul Phare au fost organizate ateliere de vară în anumite şcoli, dar nu sunt o practică comună în cele mai multe comunități sărace deoarece:

- nu există fonduri specifice pentru ateliere de vară
- stimulentele oferite cadrelor didactice sunt mici[60]
- recunoaşterea eforturilor cadrelor didactice este nereglementată, fiind percepută mai mult ca voluntariat decât ca o responsabilitate a şcolii față de nevoile comunității

[60] Potrivit anexei la O.M.Ed.C. 5669/15.11.2006, cadrele didactice pot primi puncte pentru "egalitatea în educație" (de ex. pentru activitatea în programe prescolare de vară, cursuri de pregatire, lucrul cu copii cu nevoi speciale, şi educația parintilor). Dar, din 100 de puncte, acestea însumează 0.5-4 puncte, un număr foarte mic în comparație cu numărul de puncte acordat pentru realizări academice superioare.

- puţine cadre didactice au experienţă în asemenea programe desfăşurate pentru copii care nu au beneficiat de educaţie formală

Pachetul educaţional **Şotron** al Asociaţiei Ovidiu Rom este bazat pe Proiectul Head Start, a cărui metodologie plasează copilul în centrul procesului educaţional. Head Start este un program cu reputaţie mondială, creat de Departamentul de Sănătate şi Servicii SUA în 1965. Programul promovează pregătirea pentru şcoală prin servicii educaţionale, de sănătate, nutriţionale, sociale şi de altă natură, oferite copiilor care trăiesc sub limita sărăciei. Programele sunt administrate la nivel local, de către organizaţii non-guvernamentale şi şcoli. În anul 2007, metodologia „Şotron" (pachetul include Cartea - Caiet pentru Copii, Ghidul Dascălului, ateliere de pregătire pentru cadre didactice, părinţi şi pentru copii şi resurse pentru clasă specifice acest ei metodologii) a fost implementată în 60 de şcoli şi grădiniţe, din opt judeţe. În total, 70 de cadre didactice au aplicat metodologia Şotron şi 1700 de copii au participat la atelierele de vară.

Recomandări :

- alocarea de fonduri şi stimulente pentru şcoli pentru a organiza ateliere de vară pentru copiii în situaţii de risc şcolar (ale căror familii se califică pentru ajutor social)

Cost pe copil/an: 21€

2.c. Grădiniţa PENTRU TOŢI obligatorie de la cinci ani

„Investiţia în educaţia timpurie este cea mai profitabilă investiţie în educaţie, deoarece are cele mai multe beneficii individuale şi sociale, şi cele mai reduse costuri."
European Expert Network on Economics of Education[61]

Educaţia timpurie are un rol important în reducerea abandonului şcolar şi a delincvenţei; creşte şansele unui viitor socio-economic mai bun, şi ridică nivelul de sănătate al populaţiei.[62] Copiii care merg la grădiniţă au un avantaj educaţional asupra celor care nu merg, pentru ca sunt deja familiarizaţi cu mediul şcolar şi cu cerinţele sale şi au fost deja expusi la conceptele de bază (de ex. nume de culori, numerele până la 10, litere, forme geometrice etc).

Educaţia timpurie îi ajută de asemenea pe copii să interacţioneze cu alţi copii din afara propriei familii. Perioada de dinainte de şcoală este deosebit de importantă pentru copiii din familiile şi comunităţile care au fost în mod tradiţional excluse din sistemul educaţional, precum şi pentru acei copii a căror limbă maternă minoritară sau condiţii de viaţă nu le-au oferit oportunităţi de stimulare educaţională timpurie.[63]

Uniunea Europeană consideră investiţiile în educaţia timpurie o măsură prioritară pentru creşterea eficienţei şi echităţii sistemului educaţional.[64] EUMAP[65] şi Planul de acţiune al Decadei romilor sprijină de asemenea obligativitatea grădiniţei pentru toţi copiii.[66] Raportul Prezidenţial asupra Educaţiei pe anul 2007 recomandă

[61] Reţeaua de experţi europeni în domeniul economiei educaţiei www.educaţion-economics.org, citată de "România educaţiei, România cercetarii" Raport prezidenţial, pag. 13
[62] Raportul Nevoi şi Priorităţi de Schimbare Educaţională în România – fundament al dezvoltării şi modernizării învăţământului preuniversitar, comisionat de Ministerul Educaţiei pentru perioada 0ct 2006 - Mai 2007, citat de "România educaţiei, România cercetarii" Raport prezidenţial, pag. 13
[63] Ruperea ciclului sărăciei, UNICEF
[64] Eficienta şi echitate în educaţia europeana şi sistemele de formare, Comisia comunitatilor europene, Com (2006) 481, final
[65] EUMAP sugerează că Ministerul Educaţiei ar trebui **"sa se asigure că toţi copiii au acces la programe preşcolare pe durata a doi ani, cu program normal, prin extinderea anului pregătitor la doi ani pentru toţi copiii dezavantajaţi"** EUMAP, p. 335.
[66] *Decada pentru incluziunea romilor, Planul naţional de actiune pe educaţie (proiect)*, Agenţia naţională pentru romi, 2007

ca ultimul an de grădiniță să fie obligatoriu „pentru pregătirea copilului pentru cerințele mediului școlar și pentru a asigura echitatea și egalitatea în educație."[67]

Legislația românească în vigoare prevede că grupa pregătitoare este generalizată[68] – ceea ce înseamnă că toți copiii au dreptul să participle la această grupă și că grădinițele trebuie să asigure respectarea acestui drept – dar nu este obligatorie, prin urmare parintii nu sunt obligați să îți trimită copiii la grădiniță. Un alt fapt care îngrădește accesul la educație preșcolară este numărul de copii mai mare decât numărul de locuri în grădinițe.

Recomandări:
Legea trebuie să introducă și responsabilități și sancțiuni clare pentru persoanele în funcții publice care nu respectă legea. Serviciile la nivelul comunității trebuie asigurate de autoritățile locale în tandem cu organizațiile neguvernamentale, pentru a se putea astfel rezolva problemele cauzate de izolarea geografică, lipsa de resurse financiare, indiferența sau împotrivirea părinților etc.

Cost pe copil/an: 96€

3. SPRIJIN PENTRU COPIL ŞI FAMILIE

3.a. Acordarea de stimulente familiilor cu venituri mici pentru (1) înscrierea copiilor la timp la grupa pregătitoare sau la şcoală, (2) menţinerea frecvenţei şcolare la cel puţin 80% şi (3) motivarea părinţilor de a participa la întâlnirile lunare cu cadrele didactice, mediatorii şcolari şi asistenţii sociali.

Ovidiu Rom recunoaște importanța stimulentelor acordate părinților pentru participarea la întâlniri și ateliere. În parteneriat cu Unilever, Ovidiu Rom oferă regulat mici pachete cu produse de curățenie și de igienă personală părinților care participă la întâlnirile cu părinți și profesori.

Propunerea noastră este ca școala să acorde familiilor cu venituri mici bonuri de masă, similare celor pe care angajatorii le oferă salariaților (în valoare de 200 de lei), la înscrierea fiecărui copil, la sfârșitul fiecărui semestru și la încheierea atelierelor de vară. În schimbul acestui ajutor, familiile se angajează să:

- își înscrie copiii în vârstă de 3, 4 sau 5 ani la grădiniță înainte de data limită anunțată de minister
- își înscrie copiii în vârstă de 6 ani în clasa I până la data anuntata de minister
- se asigure că prezența la școală sau la grădiniță a copiilor este de cel puțin 80%
- se asigure că prezența la atelierele de vară a copiilor este de 100%

Astfel, o familie cu doi copii mici, pe care îi înscrie, să presupunem, unul la grădiniță și unul în clasa întâi, ar primi un ajutor în bonuri de masă în valoare de 400 de lei. Dacă prezența copiilor la școală și respectiv la grădiniță va fi cea agreată, la sfârșitul fiecărui semestru, precum și la încheierea atelierelor de vară, familia va primi un ajutor în valoare de 400 de lei, însemnând un ajutor anual de 1600 de lei.
Oferirea acestor stimulente au următoarele efecte pozitive:

1. recompensarea familiilor pentru înscriere timpurie
2. motivarea părinților săraci să asigure frecvența regulată la școală a copiilor lor
3. creșterea micro-economiei comunității
4. îmbunătățirea nutriției copiilor

[67] România educației, România cercetării, Raport prezidențial
[68] Raport prezidential: Romania educatiei, Romania cercetarii

Recomandări:

- utilizarea ONG-urilor locale epntru a monitoriza prezența elevilor şi participarea părinților
- crearea unui mecanism de distribuire a cupoanelor
- includerea măsurilor de prevenire a fraudelor (folosirea cupoanelor pentru alte produse în afara alimentelor, comisioane de utilizare etc.)

Costuri per copil/an: 228€

3.b. Prânzuri calde gratuite şi vouchere pentru rechizite şi uniforme pentru copiii din familii cu venituri reduse

Deşi educația primară este oficial gratuită, şcoala implică costuri care pot depăşi posibilitățile familiilor sărace, în special dacă au mai mult de un copil. Costurile sunt cel mai frecvent invocat motiv pentru care părinții nu îşi trimit copiii la grădiniță şi amână înscrierea copiilor în ciclul primar. Costurile legate de şcoală includ haine, rechizite, transport. Cadourile oferite profesorilor, o practică des întâlnită în România, reprezintă o greutate în plus pe umerii acestor familii care trăiesc la limita subzistenței.

Rechizite: O dată pe an şcolile oferă elevilor din ciclul primar care întrunesc criteriile (venituri sub 250 lei pe membru de familie) un set minimal de rechizite, care include: un ghiozdan, creioane, stilou, caiete, un Abecedar şi acuarele. Şcoala începe pe 15 septembrie, dar rechizitele ajung de cele mai multe ori cu întârziere (de exemplu, pentru anul şcolar 2007-2008 rechizitele pentru județul Dâmbovița au ajuns în ianuarie 2008) şi în general nu sunt suficiente decât pentru un semestru. Deşi în principiu elevii primesc manualele gratuit, unele cadre didactice le cer elevilor să cumpere caiete speciale, culegeri în plus.

Problema nu e doar că părinții nu au bani pentru aceste lucruri, ci că uneori le e ruşine să recunoască în fața copilului sau cadrelor didactice că nu îşi pot permite lucrurile de care are nevoie copilul lor. Le vine mai uşor să amâne înscrierea copilului la şcoală, sau să nu îl ducă deloc.

Cost per copil/an: 50€

Haine: La programele noastre de vară, unii copii au venit în picioarele goale, în pijama sau chiar în hainele de „sărbătoare"– pentru că nu aveau alte haine. Unii directori de şcoală ne-au spus că nu e nevoie de uniforme, pentru ca apoi să descoperim ca ceilalți copii (din familii ceva mai înstărite) aveau uniforme. Într-o comunitate tradițională de romi, atât părinții cât şi copiii s-au bucurat foarte mult când le-am oferit uniforma standard, pepită (într-adevăr, nu obligatorie, dar necesară deoarece ceilalți copii aveau uniforme).

Dacă dorim cu adevărat să îi aducem la grădiniță şi la şcoală copiii din familiile care trăiesc sub limita inferioară a sărăciei, atunci trebuie să le asigurăm un pachet şcolar adecvat .

Costuri per copil/an: 100€ (2 uniforme, un palton, două perechi de pantofi solizi)

Hrană: Programul 'Cornul şi laptele' care le oferă copiilor din grădinițe şi şcoala primară o gustare începând din anul 2002, constituie cu siguranță un pas în direcția dorită, dar nu e nici pe departe suficient pentru a compensa pentru deficitul de hrană de pe urma căruia suferă copiii săraci – şi se merge prea departe neîncercându-se să se facă diferența între copiii săraci şi cei provenind din familii care le pot asigura hrana de care au nevoie.

În cele mai multe țări dezvoltate, copiilor care trăiesc sub limita sărăciei li se asigură micul dejun şi prânzul gratuit. În SUA, orice copil îşi poate asigura o masă contra cost prin Programul Național pentru Prânz în Şcoli (NLSP), dar copiii din familii cu venituri de cel puțin 130% sub limita sărăciei pot beneficia de o masă gratuită. Cei cu venituri între 130%-180% față de limita sărăciei se califică pentru mese cu preț redus. NSLP

este un program susținut din fonduri federale, care se desfăşoară atât în şcoli de stat, cât şi în şcoli particulare. Prin acest program este asigurată hrană sănătoasă, la preț redus, pentru copiii care merg la şcoală în fiecare zi. Districtele şcolare primesc subvenții în bani, precum şi donații în produse de la Departamentul pentru Agricultura, pentru fiecare masă pe care o asigură. Au în schimb obligația de a asigura prânzuri care corespund criteriilor federale, şi de a oferi prânzuri gratuite copiilor care îndeplinesc criteriile.[69] În ianuarie 2008, 130% față de limita sărăciei însemna un venit de $26,845 pentru o familie de patru persoane. Cea mai mare parte din sprijinul USDA este sub formă de ramburs monetar pentru fiecare masă asigurată.

Costuri per copil pe an: 350€

Recomandări:

- asigurarea de uniforme, pantofi şi haine gratuite pentru copiii care trăiesc sub limita sărăciei
- asigurarea de manuale şi rechizite gratuite pentru copiii care trăiesc sub limita sărăciei
- programe subvenționate, dar ***descentralizate***, pentru distribuirea de hrană şi vitamine pentru toți copiii, dar gratuit numai pentru copiii care trăiesc sub limita sărăciei
- interzicerea "atențiilor" pentru cadre didactice
- aplicarea interdicției de a da lecții particulare, contra cost, propriilor elevi

3.c. Servicii medicale, oftalmologice, dentare şi de logopedie oferite în şcolile cu un număr mare de copii în situaţii de risc

„Alături de specialişti în sanătate, educaţie şi nutriţie, autorii de strategii recunosc importanţa unor intervenţii *integrate* ..."[70]
Mary Eming Young

„Copiii din familii sărace văd mai puțin bine decât cei din familii cu venituri medii, în parte din cauza unor factori legați de perioada prenatală şi de asemenea din cauza modului în care le este antrenată vederea la vârste foarte mici. Au o igienă orală mai scăzută, suferă mai des de saturnism, astm, beneficiază de o nutriție mai proastă, îngrijiri medicale mai puțin adecvate, sunt mai expuşi la riscurile fumatului şi la o mulțime de alte probleme de sănătate. Fiecare dintre aceste diferențe de clasă socială cu impact asupra stării de sănătate pot avea un efect substanțial asupra rezultatelor la învățătură ale unui copil; luate împreună, efectul lor este probabil uriaş."[71]

Echipa Ovidiu Rom a observat că mulți copii din comunitățile sărace au dificultăți de auz şi de vorbire, din cauza atenției insuficiente pe care părinții cu un nivel redus de educație o acordă corectării pronunției copiilor lor, şi a lipsei de îndrumare în dezvoltarea vorbirii copiilor. Fără asistență logopedică, pentru aceşti copii este dificil să citească şi să scrie corect, din cauza felului greşit în care percep diferite sunete. Peste jumătate dintre cei 184 de copiii din județul Dâmbovita participanți la atelierele de vară din 2007 aveau diverse probleme de vorbire.

Cost per copil/an: 31€

3.d. Implicarea unor organizaţii neguvernamentale locale puternice în implementarea şi monitorizarea măsurilor enunţate mai sus

România are multe organizații neguvernamentale competente, grație capitalului de dezvoltare şi asistenței tehnice oferite de PHARE, USAID, UNICEF, Salvați Copiii şi alte organizații internaționale. Dar multe din

[69] http://www.fns.usda.gov/cnd/lunch/AboutLunch/NSLPFactSheet.pdf
[70] *Dezvoltarea timpurie a copilului: Investitie în viitor*, Mary Eming Young, Banca Mondiala, 1996
[71] Rothstein, Clasa sociala şi scoala…, p. 3

aceste organizaţii au fost afectate de micşorarea considerabilă sau chiar stoparea finanţărilor, ca rezultat al intrării României în Uniunea Europeană. Aceste organizaţii au foarte multe de oferit şi ar trebui cooptate în eforturile de şcolarizare a copiilor dezavantajati. Ele pot oferi personal calificat, supraveghere şi expertiză, pot ajuta şcolile să atragă resurse importante din comunitatea locală şi pot oferi programe pentru copii în afara orelor de şcoală.

Recomandări:

- includerea în bugetele locale pentru "campanii de recrutare şcolară" a unui profesionist din cadrul unui ONG local, care să fie selectat de Grupul Local de Acţiune şi să lucreze cu normă întreagă pentru proiect
- obţinerea sprijinului UNICEF pentru stabilirea unei reţele de comunicare între ONG-urile care participă la acest program
- implicarea organizaţiilor independente care lucrează la nivel naţional (Corpul Păcii, YMCA, Salvaţi Copiii, FONPC etc.)

Costuri per copil/an: 288€

Costuri anuale totale per copil (fără componenta de conştientizare): 1556€

Costuri anuale naţionale pentru şcolarizarea copiilor în situaţii de risc:	**€311,280,000**
50% fonduri structurale UE:	**€155,640,000**
40% fonduri guvernamentale:	**€124,512,000**
10% sectorul privat:	**€ 31,128,000**

4. Campanie de conştientizare şi implicare a societăţii

Ovidiu Rom este în process de a aplica pentru un grant PHARE în parteneriat cu Ministerul Educaţiei, Cercetării şi Tineretului, Autoritatea Naţională pentru Protecţia Copilului şi Asociaţia Telefonul Copilului, pentru a crea o campanie de conştientizare a opiniei publice cu privire la importanţa educaţiei pentru fiecare copil din România. Campania va folosi Telefonul Copilului ca instrument de comunicare şi colectare de date. Companiile vor fi invitate să includă mesajul nostru pe produsele lor şi în materialele de comunicare. Trutsturi mari de media (Media Pro a fost deja de acord să se implice) vor fi abordate pentru a ajuta la diseminarea largă a mesajului, în vederea:

4.a. Motivării părinţilor să îşi trimită copiii la grădiniţă

4.b. Informarea părinţilor cu privire la procedurile şi termenele limită pentru înscrierea la şcoală a copiilor lor, cât şi cu privire la obligaţiile şi drepturile legale pe care le au în vederea asigurării accesului copiilor lor la educaţie de calitate

4.c. Conştientizării opiniei publice cu privire la drepturile lor legale şi la obligaţiile sociale de a cere guvernului să pună în practică legile care se referă la dreptul la educaţie al fiecărui copil.

4.d. Motivării cadrelor didactice să îşi dedice energiile către succesul copiilor cu risc şcolar în cel puţin aceeaşi măsură în care şi le dedică pregătirii elevilor cu performanţe şcolare deosebite.

VI. O coaliţie de părţi responsabile şi interesate

Astăzi începem să ne asigurăm că lumea pe care le-o lăsăm copiilor noştri este mai bună decât cea în care trăim acum.

Barack Obama 1961- candidat afro-american la preşedinţia Statelor Unite

Până acum, cele mai multe eforturi de îmbunătăţire a rezultatelor şcolare ale romilor au fost iniţiate de organizaţii internaţionale şi implementate de guvern. Raportul EUMAP pentru România al Institutului pentru o Societate Deschisă începe cu următoarea observaţie: „Guvernul a adoptat cu multă energie strategii şi programe menite să îmbunătăţească situaţia romilor în general, şi a făcut din educaţia romilor o prioritate în alocarea fondurilor europene. Cu toate acestea, implementarea acestor politici e mult mai slabă decât sugerează obiectivele ambiţioase, iar în calea unei educaţii de calitate pentru copiii romi se interpun în continuare o gamă largă de obstacole."[72]

Rata abandonului şcolar la ciclul primar a crescut de la 0,6% în 2001 la 1,5% în 2006, iar pentru clasele I-VIII practic s-a triplat – de la 0,6% la 1,8%. Din aceasta se poate vedea că eforturile de până acum, deşi lăudabile, nu au atins masa critică necesară pentru a avea un impact asupra decalajului educaţional dintre copiii romi şi media la nivel naţional.

Ridicarea nivelului academic al copiilor dezavantajaţi nu se poate face decât printr-o intervenţie MAJORĂ la nivel naţional, în care să se implice o gamă mult mai largă de factori responsabili decât cei care au fost implicaţi până acum. Pe langă colaborarea dintre autorităţile centrale, judeţene şi locale, e necesară implicarea activă a cetăţenilor, a oamenilor de afaceri, a organizaţiilor independente, a bisericii şi a mass-media. Susţinem că intervenţia trebuie realizată atât de sus în jos, CÂT ŞI de jos în sus – de sus în jos prin implicarea liderilor din sectorul de afaceri, a liderilor bisericii şi a canalelor principale de comunicare mass-media, şi de jos în sus prin activităţi desfăşurate de grupuri locale de acţiune, cu implicarea la nivel local a sectorului privat, a organizaţiilor non-guvernamentale, a bisericilor şi mass-mediei.

Ovidiu Rom se angajează să promoveze această iniţiativă în rândurile mass-media şi în sectorul de afaceri. Ne-am propus o ţintă de 90% finanţare guvernamentală (50% fonduri structurale UE şi 40% de la guvernul României), cu o contribuţie de 10% din partea sectorului privat. Deşi tradiţional educaţia este responsabilitatea statului, practica ne-a arătat că implicarea şi investiţiile făcute de sectorul privat pot constitui un excelent stimulent şi totodată un sistem de control şi echilibrare a situaţiilor ce pot apărea.

Considerăm de asemenea că este esenţial ca această iniţiativă să se bucure de participarea bisericilor, şi ne bizuim pe partenerii noştri pentru a obţine sprijinul Bisericii Ortodoxe, Romano-Catolice şi a altor grupuri religioase care pot influenţa opinia publică.

Mijloace de sprijin:

- Companiile intră în programul „Adoptă o Şcoală"[73], acoperind astfel 8-10% din costurile programului Fiecare Copil în Şcoală (vezi buget) şi asigurând supraveghere, donaţii în produse şi consultanţă.
- Angajaţii direcţionează 2% din impozite către şcoala adoptată
- Angajaţii voluntariază ca mentori pentru elevi ai şcolii adoptate aflaţi în situaţii de risc de abandon şcolar
- Posturi de TV şi radio transmit Anunţuri în Slujba Comunităţii generate de către companii

[72] *Acces egal la educaţie de calitate pentru romi*, Programul UE pentru monitorizare şi advocacy (EUMAP) OSI, 2007, p. 331

[73] Adaptat după modelul "adopta o autostradă," care oferea companiilor şi asocaţiilor posibiltatea de a se angaja să pastreze o bucată de autostradă curată.

- Posturi de TV/radio, precum şi presa scrisă promovează Fiecare Copil în Şcoală
- Bisericile încurajează membrii să se ofere ca voluntari şi adună donaţii pentru şcolile locale care participă în programul FCS.
- Finanţare parţială prin fondurile structurale UE

VII. Preţul indiferenţei

Copiii ale căror minţi nu sunt stimulate adecvat la o vârstă fragedă plătesc pentru acest deficit timpuriu toată viaţa – şi la fel face şi societatea. Spre deosebire de copiii mai norocoşi, aceşti copii au mult mai puţine şanse în şcoală, pot abandona şcoala devreme, pot fi practic analfabeţi şi nu pot obţine mai târziu decât locuri de muncă marginale. Toţi aceşti copii care au suferit de pe urma lipsurilor la o vârstă fragedă afectează productivitatea şi prosperitatea economică naţională. *Armean Choksi, Banca Mondială*

În 1962, 58 de copii dintr-un cartier sărac din Ypsilanti, Michigan, au fost selectaţi aleator pentru a participa la un program preşcolar experimental, în timp ce alţi 58 de copii, trăind în condiţii identice, nu au frecventat grădiniţa. Vieţile acestor copii au fost urmărite continuu de atunci. Pe măsură ce se apropia sfârşitul perioadei preşcolare, şansele copiilor care frecventau grădiniţa de a fi repartizaţi la şcoli pentru copii cu cerinţe educaţionale speciale scădeau. Atitudinea lor faţă de şcoală era mai bună, iar părinţii lor manifestau mai mult entuziasm pentru şcolarizarea copiilor. Media obţinută de aceşti copii la liceu a fost mai bună, iar până la vârsta de 19 ani, două treimi dintre ei au terminat liceul – faţă de 45% dintre copiii care nu au frecventat grădiniţa.

Impactul anilor de grădiniţă persistă chiar şi acum, 40 de ani mai târziu. Din orice unghi am privi – educaţie, venit, infracţionalitate, stabilitatea familiei – contrastul dintre cele doua grupuri de copii este izbitor. **La vârsta de 27 de ani, cei care frecventaseră grădinita au obtinut punctaje mai mari la examenele care le testau cunoştintele. Aproape de doua ori mai mulţi dintre ei au terminat o facultate. Mai mulţi dintre ei au locuri de muncă. Este mai mare numărul celor care pot ajunge să aiba propria locuinţă, maşină şi cont bancar. Din rândurile lor e mai puţin probabil să fi fost persoane care să beneficieze de ajutor social, iar venitul pe care îl au îi plasează cu mult deasupra sărăciei. În comparaţie cu grupul de control, din rândurile celor care au frecventat grădiniţa este mai mic numărul celor arestaţi pentru infracţiuni serioase.** [74] David Kirp, *The New York Times*

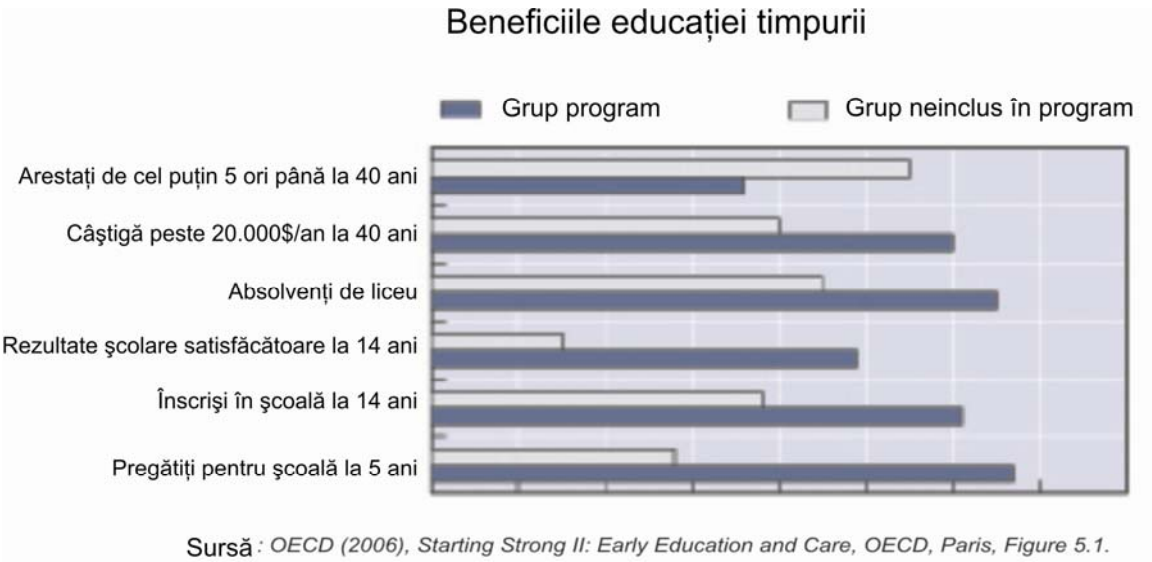

Sursă: *OECD (2006), Starting Strong II: Early Education and Care, OECD, Paris, Figure 5.1.*

[74] "Nivelarea terenului: Viaţa mult după Head Start", David L. Kirp, *New York Times*, 21 noiembrie, 2004

După Richard Rothstein ,,aceste rezultate se potrivesc cu dovezile non-empirice. Copiii care şi-au început educaţia la grădiniţă, prin programul Head Start, au mai puţină nevoie de educaţie specială (pentru copii cu nevoi speciale) şi au un risc mai scăzut de a repeta clasa decât cei care nu au participat la program. Adolescenţii şi tinerii care au frecventat centrele Head Start când erau copii au o stare generală de sănătate mai bună, câştigă mai bine, au o rată mai scazută a infracţionalităţii, şi o rată mai mare de absolvire a liceului şi a facultăţii decât tineri în situaţii similare, care, însă, nu au participat la programul Head Start… beneficiile non-cognitive ale programului Head Start, cum ar fi evitarea activitatilor infracţionale, durează se pare ani şi ani."[75]

În România de azi, costul anual al şcolarizării unui copil este de 486€[76]; costul încarcerării pe un an este de aproximativ 3600€[77]. Iar în suma aceasta nu includem pierderea veniturilor şi beneficiile sociale ce ar apărea dacă omul încarcerat ar fi absolvent de liceu şi ar lucra în economia naţională.

Aproape în fiecare săptămană, în mass-media internaţională apare câte un articol despre acuzaţii de încalcare a legii de catre emigranţi săraci din România. NU contează dacă originea acestor infractori este romă, dacă sau slavă. S-au născut în România, vorbesc româneşte şi călătoresc cu paşaport românesc. Sunt cetăţeni români bona fide, a căror educaţie le permite să îşi ,,câştige existenţa" numai prin muncă manuală prost plătită sau alte tipuri de activităţi ilegale precum cerşitul, furtul, prostituţia. În acest moment nu mai contează a cui e vina. Ce contează este că România nu are altă alternativă decât să se ocupe de această problemă. Dacă nu reuşim să eliminăm decalajul crescând între copiii romi şi restul copiilor, atunci nu ne putem aştepta la altceva decât la creşterea sărăciei şi a ratei infracţionalităţii, şi la o imagine din ce în ce mai proastă a României în afara graniţelor ţării.

Trebuie să punem capăt acestui ciclu al sărăciei. România este o ţară cu multe resurse, în care asistăm la o creştere a ,,clasei milionarilor," şi către care se îndreaptă investitori şi fonduri europene. România — este de mărimea statului Oregon, cu o populatie mai mare decât a zonei metropolitane din New York[78] - are mijloacele necesare pentru a-şi educa toţi cetăţenii.

Avem voinţa de a deveni lideri în eradicarea unei probleme care există în toată Uniunea Europeană, şi care are o soluţie clară: o investiţie majoră în bunăstarea şi educaţia preşcolară şi şcolară a fiecărui copil?

[75] Rothstein, p. 123-125
[76] Ministerul Educaţiei, Starea Învăţamantului din România, 2007, p. 14.
[77] http://www.ziarulprahova.ro/articol~categorie-social~stire-20596~%e2%80%9epentru-intretinerea-unui-detinut-statul-cheltuieste-lunar-circa-300~cauta-eduard-stasie~perioada-toata_arhiva.html accesat la 30 ianuarie, 2008.
[78] Combined Statistical Area (CSA) cu o populatie estimată de 21.903.623(in 2005). Wikopedia http://en.wikipedia.org/wiki/New _York_metropolitan_area, accesat in 29 Ian. 2008.

VIII.Estimarea Costurilor Anuale

Educaţia este paşaportul nostru către viitor,
pentru că ziua de mâine aparţine celor care se pregătesc astăzi.
Malcolm X – Activist Afro-American 1925-1965

Costuri anuale pentru o şcoală cu 50 de elevi eligibili		unitate	cost unit.	nr de unit.	cost anual	autorităţi	alte surse	**per elev**
1. Grupul Local de Acţiune	întâlniri	întâlnire	0	12	0			0 €
2. Procesul de înscriere la şcoală	coordonator (asistent social, mediator sau personal ONG)	pers.	0		0			3 €
	postere	poster	1	50	50		50	
	Consumabile colectare date	asistent	5	10	50	50		
	traininguri	asistent	5	10	50	50		
3. Profesor pt. training	2 traineri pt. 5 zile (având o clasă de 20)	profesor	500	2	1000	1000		21 €
	transport	profesor	10	2	20		20	
	materiale	profesor	5	2	10		10	
	altele	profesor	5	2	10		10	
	hrană	profesor	10	2	20		20	
4. Ateliere de vară	Asistent de profesor (4 săptămâni)	persoană	150	2	300	300		21 €
	Snacks-uri (10 zile)	copil	10	50	500	500		
	materiale (10 zile)	copil	5	50	250		250	
5 Stimulente	Înregistrare şcolară	copil	57	50	2850	2850		228 €
	80% prezenţă în toamnă	copil	57	50	2850	2850		
	80% prezenţă în primăvară	copil	57	50	2850	2850		
	100% prezenţă în vară	copil	57	50	2850	2850		
6. Pachet suport şcolar	rechizite	copil	50	50	2500	2500		500 €
	uniforme	copil	100	50	5000		5000	
	masă caldă: 200 zile x 1.75€	copil	350	50	17500	17500		
7. Oftalmologie, stomatologie, logopedie	Doctor oftalmolog part-time	doctor	1000	0.2	200	200		31 €
	Doctor stomatolog part-time	doctor stomatolog	1000	0.2	200	200		
	Corectii de vedere si dentare	intervenţii	100	10	1000	1000		
	Doctor logoped part-time	doctor logoped	800	0.2	160	160		
8 Mediator Şcolar	Salariu full-time	mediator	700	12	8400	8400		168 €
9. Intăriri ale legislaţiei	Asistent social, part-time	asistent	800	6	4800	4800		96 €
10. Grădiniţa PENTRU TOŢI COPIII	creşterea costurilor pentru fiecare copil având în vedere costurile din 2007	copil	200	50	10000	10000		200 €
11. Responsabilitatea Administrţiei Locale					0	0		0 €
12. Retragerea fondurilor alocate pentru neconformare					0	0		0 €
13 Participarea ONG-urilor locale	O persoană profesionistă care să lucreze full-time	asistent	1000	12	12000	12000		288 €
	cheltuieli		100	12	1200		1200	
	materiale		100	12	1200		1200	
TOTAL					**77.820 €**	70.060 €	7.760 €	**1.556 €**
						90%	10%	
	TOTAL pentru 200.000 copii					**280.152.000 €**	**31.128.000 €**	**311.280.000 €**

Bibliografie

Advancing Education of Roma în România: Country Assessment & REF Strategic Directions, Roma Education Fund, Budapest, 2007

Breaking the Cycle of Exclusion: Roma children în Southeast Europe, UNICEF, Serbia, 2007

Class and Schools:Using Social, Economic, and Educațional Reform to Close the Black-White Achievement Gap, Richard Rothstein, Columbia University Press, 2004

Planul Național de Acțiune al Deceniului de Incluziune a Romilor în Domeniul Educației, Agenția Națională pentru Romi, 2007.
http://demo.itent.hu/roma/portal/downloads/Decade%20Documents/deceniului_de_incluziune_a_romilor_domeniul_educației.pdf

Early Child Development: Investing în the Future, Mary Eming Young, The World Bank, 1996

Equality for Roma în Europe, Open Society Institute, 2006

Equal Access to Quality Educație for Roma, EU Monitoring and advocacy Program (EUMAP), OSI, 2007

Faces of Poverty, Faces of Hope: Vulnerability Profiles for Decade of Roma Inclusion countries, UNDP, Bratislava, 2005

*No More Failures: 10 Steps to Equity în Educati*on, OECD, 2007

Out of the Margins: a report on a Roma/African-American exchange, American Friends Service Committee, Philadelphia, 1996

Participarea la educație a copiilor romi: Probleme, Soluții, Actori, Ministerul Educației şi Cercetării, Bucureşti 2002

Roportul copiilor privind respectarea drepturilor copiilor în România, Autoritatea Națională pentru Protecția Drepturilor Copilului, 2007

Roma Inclusion Barometer, OSI, Bucureşti, 2007

School Success for Roma Children: Special Schools Initiative, Interim Report, OSI, 2001

Anexa A. Legislaţia românească cu privire la copii

România a aderat la Convenţia Naţiunilor Unite cu privire la Drepturile Copilului prin **Legea 18/1990** – lege care garantează drepturile copiilor şi care le conferă acestora posibilitatea de a contribui pe deplin ca adulţi la dezvoltarea economică şi socială a ţării.

Articolul 27 recunoaşte dreptul copilului la un nivel de viaţă potrivit cu stadiul de dezvoltare fizică, mentală şi socială. Statul este obligat să sprijine părinţii în exercitarea acestui drept al copilului şi, atunci când este necesar, să asigure asistenţă şi sprijin material. Statul este obligat să protejeze şi să garanteze drepturile tuturor copiilor de pe teritoriul său, inclusiv ale copiilor fără documente civile oficiale.[79]

Legea 272/2004 cu privire la protecţia drepturilor copilului. Articolul 47 afirmă că toţi copiii au dreptul la o educaţie care să le permită dezvoltarea, în condiţii nediscriminatorii, a aptitudinilor şi personalităţii astfel încât să fie pregătiţi să contribuie la dezvoltarea societăţii.

Legea 84/1995 completata prin Legea 268/2003 stipuleaza şcolarizarea obligatorie până la clasa a 10-a, începând de la vârsta de 6 ani. Potrivit acestei legi, responsabilitatea pentru frecventarea învăţământului obligatoriu de către copii revine părinţilor. În caz de nerespectare a acestei prevederi, părinţii pot fi amendaţi cu 50-200 de lei. În cazul în care părinţii nu pot sau nu îşi îndeplinesc obligaţiile legale privitoare la educaţia copiilor, autorităţile locale şi şcolile au responsabilitatea legală de a interveni [80].

Legea 272, Articolul 48 impune Ministerului Educaţiei, inspectoratelor şcolare şi şcolilor să ia măsuri de prevenire a abandonului şcolar cauzat de sărăcie. Organismele menţionate sunt solicitate să ia măsuri active de acordare a unor servicii sociale adecvate în mediul şcolar, incluzând: hrană, rechizite, transport şi alte servicii considerate necesare pentru a asigura frecventarea şcolii de către copil.[81]

Legea 272, Articolul 91 stipulează că orice persoană care, prin natura profesiei sau ocupaţiei sale, lucrează direct cu un copil (de ex. cadrele didactice) şi are suspiciuni în legătură cu existenţa unei situaţii de abuz sau de neglijare a acestuia este obligată să sesizeze serviciul public de asistenţă socială sau direcţia generală de asistenţă socială şi protecţia copilului în a cărei rază teritorială a fost identificat cazul respectiv[82]. În directivele enunţate de ministru se afirmă că dascălii au obligaţia de monitoriza frecvenţa şcolară a copiilor, a menţine contactul permanent cu părinţii, şi de informa instituţia de asistenţă socială/educaţie în legatură cu situaţia copiilor aflaţi în situaţii de risc de abandon şcolar.[83]

[79] Ruperea ciclului excluziunii: copiii romi din sud-estul Europei, UNICEF, Serbia, 2007, p. 9

[80] Legea 272/2004, art.45, (2): In cazul in care parintii sau persoanele care au, potrivit legii, obligatia de a intretine copilul nu pot asigura din motive independente de vointa lor, satisfacerea nevoilor minime de locuinta, hrana, imbracaminte si educatie ale copilului, statul, prin autoritatile publice competente, este obligat sa asigure acestora sprijin corespunzator, sub forma de prestatii financiare , prestatii in natura, precum si sub forma de servicii, in conditiile legii.

[81] *Legea 272 pentru protecţia drepturilor copilului, Art. 48, par. F*

[82] Nerespectarea acestor obligaţii reprezintă o infracţiune gravă şi se pedepseşte conform legii. (Art. 134).

[83] **Regulamentul de Organizare şi Funcţionare a Unităţilor de Învăţământ Preuniversitar** Art.84. (4): Personalul care lucrează în educaţie este obligat să informeze, dacă este nevoie, instituţiile publice de educaţie/asistenţă socială, Direcţia pentru Protecţia Copilului, în legatură cu aspectele care afectează demnitatea, şi integritatea fizică şi psihologică a copilului/elevului.

Şcolile, cu spriinul autorităţilor locale şi al serviciilor de evidenţă a populaţiei din cadrul poliţiei, au obligaţia de a efectua recensăminte şcolare anuale, pentru înregistrarea copiilor cu vârsta de 6-7 ani din circumscripţia şcolară respectivă.[84]

Nu toate prevederile de mai sus sunt puse în aplicare. Unele cadre didactice nici nu cunosc prevederile şi sancţiunile stipulate de Legea 272.[85] Legea enunţă clar măsurile în cazul copiilor care au abandonat şcoala sau se află în situaţii de risc de abandon şcolar, dar nu se menţionează nimic despre copiii care nu au fost înmatriculaţi niciodată.

Legea 272, Articolul 100 alocă **Autorităţii Naţionale pentru Protecţia Copilului (ANPDC)** obligaţia de a monitoriza modul în care sunt respectate drepturile copilului, şi de a coordona şi controla protecţia şi promovarea drepturilor copilului.

Legea 272, Articolul 102 solicită autorităţilor publice locale să garanteze şi să promoveze respectarea drepturilor copilului.

Legea 272, Articolul 103 stipulează că autorităţile locale au obligaţia de a implica comunitatea locală în identificarea nevoilor comunităţii, precum şi a soluţiilor pentru problemele sociale de care sunt afectaţi copiii. În acest scop, pot fi înfiinţate structuri comunitare consultative (de ex. grupuri locale de acţiune). Aceste grupuri pot fi formate din reprezentanţi ai bisericii, cadre didactice, oameni de afaceri, personal medical, lucratori sociali, lucratori ai poliţiei şi alţii. Funcţia principală a acestor grupuri este de a rezolva cazurile identificate şi de a răspunde la nevoile educaţionale ale comunităţii. Grupul poate fi de asemenea consultat atunci când sunt necesare măsuri speciale de protecţie. Membrii acestor comitete lucrează voluntar, şi sunt aleşi de primar şi consiliul local.

Legea 272, Articolul 106 prevede că serviciile publice de asistenţă socială au obligaţia (1) de a monitoriza şi analiza situaţia copiilor din circumscripţia respectivă, şi de a asigura respectarea drepturilor copiilor, ocupându-se de asemenea de colectarea corectă şi analizarea datelor relevante; şi (2) de a consilia şi informa familiile despre drepturile şi obligaţiile pe care le au în legatură cu copiii lor, şi de a informa în legatură cu serviciile disponibile la nivel local.

În momentul de faţă, aceste legi sunt interpretate într-o manieră de cele mai multe ori pasivă. De exemplu, SPAS are obligaţia de a monitoriza şi analiza respectarea drepturilor copilului în circumscripţiile respective, inclusiv dreptul la educaţie, dar nu se implică în identificarea copiilor de vârstă şcolară care nu sunt înmatriculaţi în şcoală. Această responsabilitate este considerată a fi domeniul exclusiv al şcolilor.[86] Lipsa de claritate a legii, la care se adaugă lipsa de comunicare între agenţiile locale, face posibilă alunecarea multor copii săraci printre crăpăturile sistemului. Ideal, structurile consultative ale comunităţii ar putea să fie un mecanism de legătură şi de "control de calitate," care să vegheze asupra respectării drepturilor copiilor – dar în prezent, în cele mai multe cazuri, nu îndeplinesc această funcţie.

---

[84] **Regulamentul de Organizare şi Funcţionare a Unităţilor de Învăţământ Preuniversitar** Art. 10 (5) Unităţile şcolare, cu sprijinul autorităţilor locale şi al serviciilor de evidenţă a populaţiei, sunt obligate sa efectueze recensământul anual al copiilor de 6-7 ani din circumscripţiile lor.

[85] În timpul unui seminar recent alături de cadre didactice şi directori de şcoală din judeţele Dâmbovita, Brăila şi Braşov, părerea generală a participanţilor a fost că profesorii ştiu că *pot* anunţa autorităţile dacă un elev este în situaţia de abandon şcolar – dar nu sunt conştienţi de faptul că sunt obligaţi prin lege să facă acest lucru. Mai mult, cadrele didactice au afirmat că o informare scrisă a autorităţilor nu ar folosi la nimic, pentru că serviciile de asistenţă socială nu ar face probabil nimic. O profesoară a afirmat că directorul şcolii unde lucrează nu încurajează cadrele didactice să raporteze astfel de cazuri, pentru că nu doreşte agitaţie in jurul şcolii lui.

[86] **Regulamentul de Organizare şi Funcţionare a Unităţilor de Învăţământ Preuniversitar** Art. 10 (5) Unităţile şcolare, cu sprijinul autorităţilor locale şi al serviciilor de evidenţă a populaţiei, sunt obligate să efectueze recensământul anual al copiilor de 6-7 ani din circumscripţiile lor.

Ordinul mediatorului şcolar 1539/2007 stabileşte cadrul legal conform căruia şcolile pot obține un mediator şcolar (o persoană din comunitatea locală, instruită special pentru a media între familii şi şcoală)[87] dacă:

- sunt situate în comunități cu un număr mare de copii care nu merg la şcoală sau la grădiniță;
- elevii predominanți sunt romi sau de etnii diferite
- înregistrează rate ridicate de abandon şcolar, frecvență scăzută sau rezultate academice slabe;
- au un procent mare de elevi din familii defavorizate;
- au mulți elevi dintr-o anumită minoritate, dar nu au şi cadre didactice aparținând minorității respective.

Orice comunitate care identifică nevoia (părinți, şcoală, autorități, ONG-uri) poate solicita un mediator şcolar. Dar în realitate (1) numărul mediatorilor şcolari calificați este mai mic decât nevoia reală, (2) multe comunități sau şcoli care îndeplinesc criteriile nu au cerut un mediator, (3) multe comunități care au nevoie de mediatori şcolari nu au un buget care să acopere costurile acestei poziții şi (4) grila de salarizare este prea mică pentru a atrage şi a menține mediatori şcolari cu adevărat calificați. Majoritatea mediatorilor şcolari angajați în prezent au fost formați în **27 de județe** prin programul EU Phare "Acces la educație pentru grupurile dezavantajate". Vezi secțiunea V(8) pentru mai multe detalii.

[87] Pentru un istoric al instituției mediatorului şcolar rom, vezi Secțiunea 3.4 p. 384-386 a Raportului EUMAP

Anexa B. Rezumat al studiului *Class and Schools* de Richard Rothstein

O problemă unanim recunoscută în domeniul educaţiei [în Statele Unite] este reprezentată de diferenţele de progrese între copiii provenind din familii sărace faţă de copiii provenind din pătura mijlocie, fie ei albi sau de culoare.

Caracteristicile demografice nu determină neaparat destinul unei persoane, dar caracteristicile familiei de provenienţă joacă un rol deosebit de important în stabilirea pragului progresului realizabil de către un copil. Înţelegerea modului concret în care clasa socială afectează învăţarea poate conduce la o mai clară înţelegere a modului în care diferenţele de progres între copii pot fi reduse numai dacă măsurile de îmbunătăţire a educaţiei sunt concertate cu măsuri sociale şi economice.

Diferenţe la nivelul alfabetizarii

Atunci când un copil are părinţi educaţi, i se citeşte mai mult şi este de asemenea mai mult încurajat să citească în continuare atunci când creşte. Celor mai mulţi copii cu părinţi cu studii superioare li se citeşte zilnic înainte de vârsta la care copilul intră la grădiniţă. În acelaşi timp, copiii cu părinţi care au numai studii medii sau mai puţin beneficiază mult mai puţin de cititul zilnic de către părinţi. Copiilor albi li se citeşte mai mult în anii de dinainte de grădiniţă decât copiilor de culoare.

Un copil de 5 ani care începe grădiniţa după ce a răsfoit numeroase cărţi de poveşti şi are deja abilitatea de a recunoaşte anumite cuvinte va fi mult mai uşor de instruit decât un copil care a ţinut foarte rar o carte în mâini. Şi copilul care n-a răsfoit multe cărţi poate fi instruit dar, cu aceleaşi metode, copilul obişnuit deja cu cărţile are mai multe şanse să treacă un test de citire. Astfel încep diferenţele la nivelul alfabetizării.

Dacă o societate în care există asemenea diferenţe vrea ca toţi copiii, indiferent de provenienţa socială, să aibă aceleaşi oportunităţi de performanţă academică, atunci trebuie să găsească modalităţi prin care copiii din medii dezavantajate să fie la fel de familiarizaţi cu cărţile atunci când încep şcoala precum copiii din pătura mijlocie a societăţii.

Pentru aceasta e nevoie să regândim cadrul instituţional în care se lucrează cu copiii, chiar de la vârste foarte fragede.

Provenienţa socială influenţează progresul *relativ* realizat de un individ oriunde în lume. Incapacitatea şcolilor de a compensa dezavantajele cu care se confruntă copiii din familiile cu un nivel scăzut de educaţie nu e doar o slăbiciune a sistemului american, ci o realitate universală. Potrivit unui studiu internaţional privind nivelul de alfabetizare al tinerilor de 15 ani, desfaşurat în anul 2000, există o strânsă relaţie între ocupaţia părinţilor şi nivelul de alfabetizare a copiilor.

Încurajarea părinţilor cu un nivel mai scăzut de educaţie să le citească copiilor nu poate elimina diferenţele dintre copii la intrarea în şcoală. Copiii care îşi văd părinţii citind, pentru a rezolva o problemă sau pentru a se relaxa, vor dori să citească la rândul lor mai mult. Părinţii care vin de la serviciu cu materiale de citit oferă copiilor un exemplu din care aceştia înţeleg că cititul este o parte integrantă a vieţii de zi cu zi. Părinţii care citesc copiilor poveşti, dar altfel nu citesc niciodată dau un alt fel de exemplu.

Nu e important doar ca părinţii sa le citească copiilor; e important şi cum o fac. Numeroase studii confirmă că părinţii cu un nivel ridicat de educaţie citesc copiilor cu voce tare intr-un anume fel. Părinţii cu un nivel mai scăzut de educaţie adesea le impun copiilor să asculte fără să întrerupă, iar uneori chiar silabisesc cuvinte. De asemenea, atunci când îi intreabă pe copii despre o poveste, întrebările sunt cel mai adesea factuale, menite să verifice dacă au reţinut diferite obiecte sau ordinea evenimentelor din poveste.

Părinţii cu un nivel ridicat de educaţie pun întrebări care necesită un efort creativ, de interpretare sau corelare a faptelor: "Ce crezi că o să se întâmple acum?" "Îţi aminteşti această întâmplare de ce am făcut noi ieri?" Pentru părinţii din pătura mijlocie e mai probabil ca lectura să fie ceva distractiv. Copiii lor învaţă astfel că cititul este o activitate plăcută, ceea ce le va da o motivaţie în plus să citească pentru şcoală.

Diferenţe la nivelul abilităţilor verbale

Există diferenţe clare nu numai în modul în care părinţii citesc copiilor, ci şi în modul în care discută cu aceştia. Rezultatele la examene sunt influenţate nu numai de cititul de la o vârstă fragedă, ci şi de discuţiile legate de evenimentele ce au loc în lume, pe care familiile le discută zilnic. Prin aceste conversaţii, copiii îşi dezvoltă vocabularul şi se familiarizează cu contexte care le vor permite o mai bună înţelegere a textelor citite la şcoală. Părinţii cu un nivel ridicat de educaţie sunt mai înclinaţi să aibă asemenea conversaţii cu copiii lor, chiar de la vârste foarte fragede.

În familiile din pătura mijlocie, copiii sunt angrenaţi de părinţi în conversaţii adulte imediat ce copiii încep să vorbească. Aceasta îi face pe copii să se simtă siguri pe ei şi să se adreseze adulţilor fără dificultate. Copiii care cer explicaţii şi nu acceptă afirmaţiile adulţilor ca pe o autoritate supremă îşi dezvoltă abilităţile intelectuale.

În general, părinţii ale căror ocupaţii implică autoritate şi responsabilităţi nu se îndoiesc că pot să îşi rezolve problemele şi să influenţeze mediul. La serviciu, aceştia explorează alternative şi negociază compromisuri. Acasă, aceste deprinderi sunt exercitate firesc atunci când le propun copiilor lor activităţi care necesită găsirea de soluţii.

Pe de altă parte, la părinţii ale căror ocupaţii implică îndeplinirea unor ordine din partea superiorilor sau desfaşurarea unor activităţi standard, nu se poate vorbi despre aceeaşi înclinaţie spre a discuta cu copiii atunci când le dau instrucţiuni sau de a-i încuraja pe copii să negocieze.

Încrederea în sine a copiilor din pătura mijlocie este sporită de activităţi extra-şcolare care pot fi costisitoare şi care necesită din partea părinţilor suficiente resurse financiare şi timp pentru a-i duce pe copii la respectivele activităţi. Activităţi precum sportul, muzica, teatrul sau dansul au un rol important în creşterea încrederii în sine şi a disciplinei. Pentru copiii siguri pe ei, chestiunile dificile legate de şcoală pot fi nişte provocări incitante. Aceşti copii, cel mai adesea provenind din familii din pătura mijlocie, au o mai mare şansă de a reuşi în viaţă decât cei cu un nivel scăzut de încredere în sine.

Un element care amplifică diferenţele de performanţă şcolară între cele două categorii de copii sunt temele. Aceasta pentru că parinţii din pătura mijlocie îşi ajută mai mult copiii la teme. Totuşi, dacă toţi părinţii şi-ar putea ajuta la fel de mult copiii la teme, diferenţele nu ar fi neapărat reduse. Părinţii din diferite clase sociale îşi supraveghează copiii la teme în mod diferit. În acelaşi fel în care îşi ajută copiii să îşi dezvolte abilităţile lingvistice, părinţii din pătura mijlocie – mai ales cei cu ocupaţii care implică frecvent rezolvarea de probleme - îşi vor ajuta copiii să rezolve probleme punând întrebări ajutătoare, care să îndrume copilul până în punctul în care găseşte singur răspunsul în timp ce ceilalţi părinţi au tendinţa de a da instrucţiuni directe copiilor lor.

În urmă cu 20 de ani, Betty Hart şi Todd Risley, doi cercetători de la Universitatea din Kansas, au vizitat familii din diferite clase sociale pentru a monitoriza conversaţiile dintre părinţi şi copii cu vârste între 1 şi 3 ani. Ei au stabilit că părinţii intelectuali adresează copiilor lor mai mult de 2000 de cuvinte pe oră, în timp ce părinţii din clasa muncitoare adresează doar 1300, iar mamele care trăiesc din ajutorul de la stat numai 600. Consecinţa este că, la vârsta de 3 ani, vocabularul copiilor cu părinţi intelectuali este cu 50% mai mare decât cel al copiilor cu părinţi din clasa muncitoare, şi de două ori mai mare decât cel al copiilor din familii care trăiesc din ajutorul de la stat.

Astfel de deficite nu pot fi eliminate doar prin măsuri luate de şcoli, indiferent cât de mult am ridica exigenţele pentru cadrele didactice. Pentru a putea avea aceleaşi rezultate, copiii provenind din familii dezavantajate trebuie să intre în şcoală cu un nivel de fluenţă verbală similar cu cel al copiilor din familiile din pătura mijlocie a societăţii.

Cercetătorii din Kansas au urmărit de asemenea frecvenţa cu care părinţii îşi încurajează verbal copiii, precum şi cât de des îi mustră. Copiii de 1-3 ani cu părinţi intelectuali au o medie de şase încurajări la o mustrare, în timp ce copiii cu părinţi muncitori au două încurajări la o mustrare. În cazul copiilor din familii care trăiesc din ajutorul de la stat, raportul este inversat: ei primesc o încurajare la două mustrări. La copiii ale căror iniţiative sunt încurajate de la o vârstă fragedă există o probabilitate mai mare să îşi asume responsabilitatea pentru propria învăţătură.

Diferenţe în privinţa modelelor

Diferenţele sociale înseamnă modele diferite, ceea ce are un impact inevitabil asupra evoluţiei copiilor. În mod firesc, părinţii intelectuali din pătura mijlocie cultivă prietenii şi relaţii cu oameni cu un nivel de

educaţie asemanător. Părinţii din clasa muncitoare au mai puţini prieteni intelectuali. Felul în care copiii îşi percep viitorul este influenţat de cât efort intelectual implică activităţile pe care le desfăşoară părinţii lor şi prietenii acestora. Cu cât acest efort este mai mic, cu atât copilul va trebui să lupte mai din greu la şcoală pentru a avea rezultate bune. Pe de altă parte, un copil înconjurat prin cercul social al părinţilor de doctori, avocaţi, profesori, asistenţi sociali, directori, administratori sau oameni de afaceri va percepe acestea ca fiind singurele roluri sociale posibile.[88]

Părinţii din pătura săracă a societăţii spun că se aşteaptă de la copiii lor să ia note bune, dar iau rar măsuri de a recompensa sau pedepsi rezultatele şcolare ale copilului. Profesorii şi psihopedagogii pot evidenţia rezultatele bune obţinute de un copil dintr-o familie săracă, dar aceste laude vor fi estompate de imaginea de sine a copilului, formată la o vârstă fragedă şi întreţinută zi de zi în familie.

După cum observă John Ogbu şi alţi specialişti, o cultură bazată pe premisa de inferioritate autopercepută poate fi o explicaţie pentru rezultatele inferioare ale copiilor din familii de culoare faţă de copiii albi din familii cu un statut socio-economic comparabil. În general, copiii din familii de culoare din pătura mijlocie studiază mai puţin decât copiii albi din familii similare, iar copiii de culoare sunt mai puţin atenţi la oră decât copiii albi din aceeaşi categorie socio-economică.

Această cultură de inferioritate nu este uşor de remediat. De-a lungul istoriei americane, numeroşi elevi de culoare cu rezultate excelente la învăţătură nu au primit recunoaşterea eforturilor lor pe piaţa locurilor de muncă. Absolvenţi de facultate de culoare nu puteau găsi de lucru decât ca servitori sau lucrători la căile ferate; iar când erau angajaţi ca funcţionari, erau subordonaţi unui alb mai puţin calificat. Mulţi americani consideră că aceste practici au dispărut şi că albii şi oamenii de culoare cu rezultate similare la examene au venituri şi ocupaţii similare. Dar discriminarea pe piaţa locurilor de muncă continuă să fie un obstacol important, mai ales pentru barbaţii de culoare cu studii medii.

Diferenţe în privinţa locuinţelor şi nivelului de sănătate

În ciuda diferenţelor mari dintre felul în care îşi cresc copiii oameni de diferite rase sau aparţinând unor clase diferite, a modelelor pe care le oferă copiilor şi a experienţelor pe care le au mai târziu copiii lor pe piaţa locurilor de muncă, nu se poate spune că doar aceste diferenţe îi determină pe copiii din familii sărace să aibă rezultate mai slabe la învăţătură. Statutul socio-economic al copiilor (familiilor lor) este un factor la fel de important.

În general, copiii din familii sărace au un nivel de sănătate mai scăzut. Văd mai puţin bine, în parte din cauza unor condiţii prenatale şi de asemenea pentru că încă de când sunt foarte mici se uită prea mult la televizor, ceea ce înseamnă că ochii lor nu focalizează bine. Atunci când încearcă să citească, ochii le fug şi le e mai greu să-şi concentreze vederea. O bună parte din multele cazuri de copii din familii sărace identificaţi ca având deficultăţi de învăţare pot fi puse pe seama unor afecţiuni oftalmologice nediagnosticate, care ar putea fi uşor tratate. Copiii din familii sărace au o igienă orală mai scazută, suferă mai des de saturnism, astm, beneficiază de o nutriţie mai proastă, îngrijiri medicale mai puţin adecvate, sunt mai expuşi la riscurile fumatului şi la o mulţime de alte probleme de sănătate. Din cauza îngrijirilor stomatologice mai puţin adecvate pot avea de exemplu probleme de concentrare cauzate de dureri de dinţi. Sunt de asemenea mai frecvent afectaţi de astm, ceea ce îi face să lipsească mai des de la şcoală, iar atunci când sunt prezenţi pot fi ameţiţi şi slăbiţi din cauză că problemele de respiraţie nu le-au permis să se odihnească bine pe timpul nopţii.

În afară de aceste aspecte, trebuie luat în considerare şi numărul mai scazut de medici de familie în comunităţile sărace: proporţia de pacienţi per medic este de 3 ori în avantajul celor din comunităţi din pătura mijlocie a societaţii. Din acest motiv, copiii dezavantajaţi – chiar şi cei cu asigurare medicală – se află în situaţia de a lipsi mai des de la şcoală pentru probleme medicale minore.

Oricare din aceste diferenţe cu impact asupra stării de sănătate pot avea un efect substanţial asupra rezultatelor la învăţătură ale unui copil; luate împreună, efectul lor este probabil uriaş.

[88] O diferență importantă între afro-americani şi romi este că romii au trăsături fizice mai apropiate de cele caucaziene. Aceasta face mult mai uşoară "confundarea" cu populația majoritară, mai ales de origine mediteraneană. Astfel, mulți romi de success şi-au putut nega originea romă, iar în unele cazuri e posibil chiar să nu fie constienți de această origine. Acest lucru îngreunează foarte mult identificarea de posibile modele, de romi de succes. În SUA, afro-americanii nu pot trece la fel de "neobservați." Prin urmare există mulți afro-americani cu cariere de succes, care pot servi drept modele pentru societate.

Accesul scăzut la locuinţe adecvate pentru familiile cu venituri reduse are de asemenea un impact asupra performanţei academice a copiilor. Copiii din familii care au probleme în găsirea unei locuinţe stabile se mută des, iar mobilitatea este o cauză importantă a rezultatelor slabe la învăţătură. Este greu de găsit o modalitate prin care profesorii, indiferent cât de buni ar fi, să poată fi la fel de eficienţi cu copii care vin pe perioade scurte, faţă de copii care frecventează şcoala zilnic.

Reducerea diferenţelor

Identificarea corectă a caracteristicilor sociale care conduc la rezultate şcolare diferite ar trebui să ne permită proiectarea unor strategii care să reducă în mod eficient aceste diferenţe. Îmbunătăţirea practicilor pedagogice este cu siguranţă un element important al unor astfel de strategii, dar concentrarea eforturilor asupra reformării învăţământului ar conduce inevitabil la insuccese şi frustrare. Pentru a obţine rezultate, îmbunătăţirea educaţiei trebuie combinată cu strategii menite să reducă diferenţele sociale şi economice dintre copii. Acolo unde aceste diferenţe nu pot fi reduse, educaţia trebuie regândită astfel ca să se poată oferi copiilor mai multe servicii la vârsta preşcolară, apoi în timpul şcolii activităţi extracuriculare, şi de asemenea activităţi pe perioada vacanţelor – toate acele intervale de timp în care influenţa familiei este mai puternică, şi care poate conduce la disparităţi în dezavantajul copiilor.

Având în vedere faptul că diferenţele sunt deja imense la vârsta de 3 ani, **cea mai importantă investiţie trebuie să se facă, fără îndoială, la nivelul programelor pentru copii de vârstă preşcolară.** Învăţământul preşcolar pentru copiii de peste 4 ani este necesar, dar nici pe departe suficient. Pentru a micşora diferenţele educaţionale, serviciile oferite copiilor înainte de grădiniţă trebuie să fie furnizate de adulţi care pot crea acel mediu intelectual de care beneficiază copiii din familii din pătura mijlocie. Aceasta înseamnă servicii specializate şi un număr mic de copii per lucrător adult.

Pentru reducerea diferenţelor dintre copii din clase socio-economice diferite, sunt de asemenea necesare programe extracuriculare oferite după cursuri în timpul anului şcolar, precum şi programe de vară. Încrederea sporită în sine şi mai buna înţelegere a lumii exterioare de care dau dovada copiii din pătura mijlocie se datorează programelor extracuriculare şi a programelor de vară care îi angrenează în activităţi de atletism, dans, teatru, vizite la muzee, lectură, şi alte activităţi care le dezvoltă dorinţa de a cunoaşte, creativitatea, autodisciplina şi capacitatea de a se organiza. Programele extracuriculare şi programele de vară pot contribui la micşorarea diferenţelor numai dacă se încearcă replicarea pe scară largă a unor astfel de experienţe.

Un alt element important în reducerea diferenţelor la nivelul rezultatelor şcolare ale copiilor este asigurarea de servicii de sănătate de calitate pentru familiile cu venituri limitate, şi implicit pentru copiii din aceste familii. Unele servicii de sănătate, cum ar fi cele oftalmologice sau stomatologice, sunt relativ scumpe. O gamă completă de servicii medicale poate fi costisitoare, dar e ceva necesar dacă ne propunem rezultate superioare la învăţătură pentru copiii din familii sărace.

Legătura dintre un statut socio-economic dezavantajat şi rezultatele slabe la învăţătură e un fapt ştiut de mult. Cu toate acestea, cei mai mulţi educatori nu au acordat atenţie efectului evident al acestei legături: pentru îmbunătăţirea rezultatelor la învăţătură ale copiilor din familii sărace este necesară ameliorarea situaţiei lor socio-economice. Atragem atenţia asupra acestei legături nu pentru a scuza rezultatele slabe la învăţătură ale copiilor săraci, ci pentru indica faptul că şcolile au nevoie de sprijinul societăţii dacă publicul se aşteaptă de la ele să facă decalajul dintre performanţele copiilor cu situaţii socio-economice diferite să dispară.

Parteneri necesari pentru implementarea cu succes a programului *"Fiecare Copil în Şcoală"*							
	Instituţii guvernamentale: finanţare si implementare	**Mediul de afaceri: sponsorizări, lobby, voluntariat**	**Media: ştiri, talk show-uri, teledonuri, sponsorizări**	**Organizaţii Rome: recrutare, conştientizare publică si lobby**	**Instituţii de Cult: conştientizare publică şi voluntariat**	**ONG-uri: finanţare, conştientizare publică şi monitorizare**	**Federaţii şi sindicate: conştientizare publică şi lobby**
Internaţional	Instituţiile Uniunii Europene		BBC, CNN, EuroNews	Deceniul de incluziune a Romilor			
			Int'l Herald, Financial Times, etc.	Roma Education Fund			
Naţional	Ministerul Educaţiei, al Muncii, al Afacerilor Interne	Camere de Comerţ Naţionale şi Internaţionale	TVR	Partida Romilor	Biserica Ortodoxă Romană	UNICEF, UNDP	Sindicatele cadrelor didactice
	Agenţia Naţională pentru Romi	Companii multinaţionale	Lanţuri TV private		Biserica Catolică	Ambasade Străine	Liga Naţională a Primarilor
	Autoritatea Naţională Pentru Protecţia Copilului	Junior Chamber International	ziare naţionale		Biserici protestante	Salvaţi Copiii	Uniunea Naţională a Consiliilor Locale
	Comisiile Ministeriale pentru Romi		lanţuri de publicaţii		Grupuri de misionari	World Vision	Asociaţia Oraşelor si Municipiilor
	Grupul de lucru interministerial pentru politici publice pentru Romi		presa scrisă & internet			Fundaţii româneşti private	Federaţia Naţională a Asociaţiilor de Părinţi
			Agenţii de publicitate: panouri publicitare, postere, etc.			Fundaţii străine	Consiliul Naţional al Elevilor
	Campania 2%	campania 2%	campania 2%	campania 2%	campania 2%	campania 2%	campania 2%
Judeţean	Prefectura	Camere de Comerţ	Publicaţii regionale		Dioceza		
	Inspectori şcolari romi	Asociaţii ale firmelor româneşti (Rotary/Lions)	Alte mijloace media				
Local	Primăria / Consiliul Local			grupuri locale de acţiune	Biserici locale	Grupuri Locale de Acţiune	
	Inspectoratul Şcolar	Companii locale		ONG-uri		ONG-uri	
	Campania 2%	Filiale ale companiilor naţionale		Mediatori comunitari			

Asociația Ovidiu Rom promovează oportunitățile egale pentru persoanele aflate în situații de risc prin educație, pregătire profesională, dezvoltare comunitară şi conştientizare publică.

Ovidiu Rom sprijină în prezent:

- **2000 de copii** din familii aflate în situații de risc prin Ateliere de Vară **Şotron**
- **500 de copii** din familii sărace prin programe educaționale pe toată durata anului, incluzând activități extraşcolare, mese calde, clase speciale pentru copiii care au depăşit vârsta legală de şcolarizare şi ateliere de vară;
- **300 de familii** prin monitorizarea progresului şcolar al copiilor, consiliere, ajutor în caz de urgență, transport, etc;
- **400 de profesori, mediatori şcolari şi alți specialişti care lucrează cu copii** prin **ateliere de lucru,** pentru a fi pregătiți să lucreze cu copii din familii aflate în situații de risc;

Ovidiu Rom a lansat în 2006 inițiativa ***Fiecare Copil în Şcoală***, în parteneriat cu Ministerul Educației Cercetării şi Tineretului pentru **a aduce fiecare copil în şcoală şi pe drumul către absolvirea liceului**. Citi, Hilton, Nobel, Pepsi/Prigat, Pro TV, Rompetrol, Toyota, Vodafone şi Unilever sunt Investitori Majori în ***Fiecare Copil în Şcoală.***

Ovidiu Rom pregăteşte echipe locale pentru adaptarea metodologiei sale la nevoile comunităților respective. Implementarea programului ***Fiecare Copil în Şcoală*** necesită o participare activă a şcolilor din comunități şi a Consiliilor Locale, fiind consolidată şi prin implicarea ONG-rilor locale. Ovidiu Rom asigură pachete educaționale (trainingul cadrelor didactice, cărți-caiet **Şotron** pentru copii, materiale educaționale şi consultanță). Consiliul Local oferă clase în care şcolile sau ONG-urile îşi desfăşoară programele.

Contact:

Asociația Ovidiu Rom
Str. Dr. Râureanu, nr. 4, et. 3
050048 Bucureşti
Telefon / Fax: +40 21 315 88 06
E-mail: office@ovid.ro
www.ovid.ro

Preşedinte: Leslie Hawke hawke@ovid.ro
Director executiv: Maria Gheorghiu maria@ovid.ro
Preşedinte Consiliul Director: Sandra Pralong office@ovid.ro